

IZR. TANÜGYI ÉRTESITŐ

Felelős szerkesztő:

SCHICHTAN CZ ÁRMIN

Szerkesztő:

Dr. SZEGŐ ARNOLD

Megjelenik havonként egyszer. — Kiadja az Orsz. Izr. Tanító-egyesület. — Előfizetési ára: nem tagok számára egész évre 100.000 korona. — Az egyesület tagjainak díjmentesen jár. — Az előfizetési pénzek és tagsági díjak az Orsz. Izr. Tanítóegyesület címére: **VII., Sip-utca 12. sz.** alá küldendők. — A szerkesztőség címe: **VII., Sip-utca 12. sz.**

Tartalom: Középiskolai szakosztályunk megalakítása. Irta: *Dr. Szegő Arnold.* — Dr. Mezei Mór. Irta: *Dr. Bolgár Ferenc.* — A tanítószág újabb sérelmei. Irta: *Bárd Rezső.* — Bibliaolvasás Irta: *Szabó Adolf.* — Zsidó tanárképzés. Irta: *Dr. Málnai Mihály.* — Tárca: Nyelv és tudomány. Elmondta: *Dr. Szegő Arnold.* — Egyesületi élet. — Könyvismertetés. — Nekrológ a szív emberéről. Irta: *Benedek Vince.* — Vegyesek. — Tartalomjegyzék az 1925. évfolyamról.

Középiskolai szakosztályunk megalakítása.

Egyesületünk elnöksége november havában tartott ülésén egyhangulag elhatározta, hogy megteszi az előkészületeket középiskolai szakosztályunk megalakítására. Ez a határozat egy régi óhaj megvalósítását jelenti, oly lépést, amely lehetővé fogja tenni egyfelől Egyesületünk szervezetének további kiépítését, másfelől a zsidó iskola érdekében vállalt feladataink szélesebb körű s amellet intenzivebb művelését.

Egyesületünk sohasem volt a zsidó elemi iskolai tanítók exkluzív szövetsége. Sorainkban kezdettől fogva találkoztunk polgári- és középiskolai tanárokkal is, akiknek száma az évekkel egyre növekedett s akiknek részvétele az Egyesület munkájában mindinkább éreztette üdvös hatását. A zsidó tanítószág felismerte és értékelni tudta azt az erkölcsi és szellemi tőkegyarapodást, amelyet a tanárok csatlakozása az Egyesületre nézve jelentett, bevonta őket a központi választmány munkájába, sőt nem habozott őket vezéreivé választani, ezzel is dokumentálván, hogy a zsidó tanítószág különféle kategóriáit egy nagy közösségnek tekinti, amelynek egyesült erővel kell szolgálnia a zsidó iskolának és a zsidó felekezeti oktatásnak mindnyájunk előtt egyaránt szent ügyét.

Az Egyesületünk kebelében tömörült különféle tanítói kategóriáknak közös munkára való egyesítését szolgálta és szolgálja. Tanítószágunk is, amely az elemi iskolai oktatás kérdései mellett állandóan foglalkozott a középfokú oktatás körébe vágó pedagógiai problémákkal és mozgalmakkal, elsősorban természetesen a középiskolai vallásoktatással. Tanár-tagtársaink esztendőnk óta sűrűn keresik fel cikkeikkel lapunkat, amely ilyenformán hűven tükrözi azt a

különböző összetételű, sokféle ágazó kultúrmunkát, amely Egyesületünkben folyik s amelyet a végső célok azonossága és a motívumok egysége kapcsol össze.

Egyesületünk tehát, anélkül hogy ezt címében külön megjelölte volna, már régtől fogva nem csak zsidó tanítók szabad egyesülése, hanem zsidó tanároké is. Különösen az utóbbi években jelentkeztek nagy számban felvételre zsidó tanártársaink, még pedig nem csupán olyanok, akik hitfelekezeti középfokú iskolák szolgálatában állanak, hanem székesfővárosi és állami tanárok is. Megfelelő kataszter hiányában nem tudjuk pontosan megmondani, hogy Egyesületünk tagjainak létszámában a tanárság hány százalékkal szerepel, de bizonyos, hogy tekintélyes hányadot képviselnek és nagy részükre áll a megfordított latin példaszó: *non numerantur, sed ponderantur*. Ez a körülmény egymagában is megokolttá teszi a középiskolai szakosztály felállítását.

Még nagyobb súllyal esik a mérlegbe az a köztudomású tény, hogy hitfelekezetünk újabbban középfokú iskolák felállítására törekszik s ennek a törekvésnek eddig — a polgári iskolákról nem szólva — három új gimnázium köszöni létét. E gimnáziumok tanárainak legnagyobb része tagja már Egyesületünknek, jól tudván azt, hogy Egyesületünk nem csak szociális védelmet nyújthat nekik, hanem megfelelő munkaterületet is, talán megfelelőbbet, mint a tanári rendnek egyéb egyesülései. Akik pedig eddig nem csatlakoztak hozzánk, azokat szíves szeretettel várjuk körünkbe, bizván benne, hogy nem-sokára valamennyi zsidó iskolának tanítói és tanárai egyetlen táborban fognak egyesülni.

Ezek után úgy véljük — könnyű lesz kitűzni azokat a feladatokat, amelyek megalakítandó középiskolai szakosztályunkra várnak. A zsidó középiskola, mely új szint, új formát, új egyéniséget visz a magyarországi középiskolák organizmusába, most bontakozik ki pályáiból. Ezeket a fejlődő életeteket megfigyelni, irányítani, közös célok felé vezetni oly munka, amelynél méltóbbat, gyümölcsözőbbet nem vállalhat új középiskolai szakosztályunk. Benne és általa létesülne az a neutrális fórum, amely kapcsolatot teremtené egyes középiskoláink között, hogy elszigeteltségüket megszüntetve, az üdvös kölcsönhatás előnyeit biztosítsa nekik. És ugyancsak a középiskolai szakosztály révén jöhetne létre a rég óhajtott kontaktus a zsidó iskolák különböző típusai között, amelyeket nem választhat el annyira a tanulmányi gradus, mint amennyire összekapcsolja őket a zsidó iskola sajátos helyzete, levegője, munkája, céljai.

A zsidó középiskola benső kiépítése, az egész felekezeti iskolaügy összhangzatos fejlesztése és szintjének emelése egyaránt kívánatosá tesz a középiskolai szakosztályunk sürgős megalakítását. Meg vagyunk róla győződve, hogy a szakosztály munkája áldást fog hozni a zsidó iskolára és dicsőséget Egyesületünkre.

Dr. Szegő Arnold.

Dr. Mezei Mór.

A végtelenben a történetet tekintjük, a történetben a vezérlő eszmék kiemelkedő reprezentánsait, az egyéneken pedig azokat az elemeket, melyek tényezői egy új kor kialakulásának. Mezei Mór az utolsó évszázad zsidó történetének egy ily kimagasló alakja, kiben megtaláljuk a zsidó közélet vezetésére elhivatottság azon elemeit, melyek őt a történelem egy új korának szálláscsinálójává avatták.

A sorsnak művei rettenetesen tökéletesek. A halál befejezte a nagy idők nagy embereinek elvonultatását s Mezeivel kidőlt a zsidók polgári és egyházi jogainak respektabilitása érdekében folytatott harc utolsó vezére. Életrajza maga az utolsó évszázad zsidó története. Tombolt benne az ősi készség, a több és teljesebb szabadság harcában vezérkedni. Lelke, mint a mitológia főnixmadara, e harcokban megfiatalodott. Világosságot gyújtott az ő agya s az egész nemzet szívében sikerült megrezegetni egy bolygó nép iránt a rokonszenvet. Történetcsináló munkájában soha nem ingott meg és halálos válságok pillanataiban is a zsidóság vitathatlan jogainak diadalát tudta.

Harcában soha nem volt kiméletlen, de nagy tudásának, hajszálfinom judiciumának pengéje megsemmisítő volt. Munkabírása tüneményes, a talmudfoliánsok hőseinek veteránját mintázta, kit az első zsidó ügyvédi iroda aktadsungeljéből géniuszunk a fórumra szakított fel . . . A törvények fenséges komorságát átmelegítette életszemléletének túlemelkedő optimizmusa: hitte, látta és harcolta népének reneszánszát. *Mendelsohn secundus* volt. Egy nép igazságának fanatikus rajongója, ki, mint amaz Németországban, úgy ő itt a modern zsidóság életrekeltője. Mint amaz ott, úgy őt itt megvádolták az asszimilálódás kritikátlan utörésével. Történetlátása nem a hagyományok rideg elvetését, hanem a modernség tudományos bizonyosságainak a zsidóságba való felítatását sürgette, hogy átmentse egy eljövendő új korszak harcmezejére testvéreinek kombattáns elemeit. A műveltségén át megmért és megbecsült nép ideálját rajzolta meg politikai célkitűzésében ihletett szeretete.

Már 1862-ben, mint az Izr. Magyar Egyesület titkárja, résztvett a magyar zsidó tanítóságra korszakos fontosságú „Iskolai Szabályzat“ előkészítésében. Itt kapcsolódik be a mi sorsunk irányító műhelyének munkájába s mint a legfontosabb oktatási intézményeink vezérlőbizottságának évtizedeken át résztvevője, soha meg nem tagadta tudását, összeköttetéseit, idejét s iniciatív erejét.

Homeroszért hét város versengett és Mezei Mór kidőlésének vesztesége is legalább hét korporációt érint. Gyászol a magyar jogélet, a liberalizmus, az egyetemes zsidóság, a Pesti hitközség, az Orsz. Iroda, a legkülönbözőbb társadalmi és karitativ intézmények és nem legvégül a magyar zsidó oktatásügy.

A nagy idők lelkének lángja lobogott törékeny testében, mely y
zománca mögött egy kivételes történeti élet 20 lustrumának vihara

el örökre. A sors kifürkészhetetlen végzete, hogy ez a 90 éves nagy aggastyán épen az ő harca emlékünnepeinek küszöbén indult meg az örök életbe. Utján a magyar zsidóság fájdalmas hódolata kíséri. *Dr. Bolgár Ferenc.*

A tanítóság újabb sérelmei.

Irta: Bárd Rezső.

A m. kir. Miniszteriumnak 1925. évi 7.000/M. E. számú rendelete, mely a statusrendezést szabályozza, hetek, hónapok óta tartó izgalom után, melyet a kiszivárgó ellentétes hírek okoztak, végre megjelent és általános csalódást keltett. De a legsúlyosabb e csalódás a magyar néptanítói karban, melynek nemcsak jogos és méltányos, évek óta hangoztatott kívánságait nem vette a statusrendezést tartalmazó rendelet figyelembe, hanem eddig szerzett, nehezen kivívott jogaitól is megfosztotta és így a magyar tanítóság sérelmeit a legsúlyosabbal gyarapította.

A statusrendezés legfájóbb sérelme nem az, hogy a tanítóság anyagi küzdelmeit nem enyhíti, hogy a vele egyminősítésű tisztviselőknél lényegesen kevesebbet nyújt anyagiakban, hanem hogy a tanítót előhaladásában visszaveti. Ez nemcsak anyagi sérelem, hanem mélyen bántja minden egyes tanító önértetét és elkeseredést okozhat minden tanító lelkében, kit e rendelkezés sújt.

A Magyarországi Tanítóegyesületek Országos Szövetségének Vezérlőbizottsága, mely a tanítói közérzésnek és közvéleménynek mindenkor méltó módon adott kifejezést és a tanítóság szívének minden dobbanásával, minden fájdalmával együttérez, most is megtette kötelességét. A rendelet megjelenése előtt minden törvényes eszközt felhasznált, hogy az illetékes köröket tájékoztassa a tanítóság kívánságairól és sérelmeiről; minden alkalmat megragadott, hogy a tanítóság javára billentse a mérleget. S midőn a rendelet megjelent, a vezérlőbizottság újra összeült, hogy tanácskozzék a további teendők felett.

Könnyen áttekinthető táblázatban, amelynek egy-egy példányát lapunk e számához is csatoltuk, számszerűleg összeállította a tanítóság sérelmeinek képét anyagi téren, egyuttal memorandumba foglalta a súlyos sérelmeket, melyek a tanítói és óvónői kart érték s kérte e sérelmek orvoslását, de legalább annyit, hogy a magyar tanító eddig szerzett jogai ismét érvénybe lépjenek.

E világos, érvelésében megdönthetetlen, a tanítóság szomorú helyzetét részletesen feltáró memorandumot a vezérlőbizottság elküldötte a magy. kir. kormány és a nemzetgyűlés minden tagjának, elküldötte az összes tanítóegyesületeknek, remélve, hogy ez újabb propaganda mégis csak igazaihoz juttatja a tanítóságot.

A memorandumot alább közöljük. Lehetetlen, hogy a hatóságok elzárkozzanak érvelései elől, lehetetlen, hogy továbbra is merev álláspontjukon megálljanak.

„A magyar tanítói és óvónői kar az egyenlő képesítés és az egyenlő elbánás elve alapján bizalommal várta, hogy a készülő státusrendezés során a kultuskormány által is elismert és többször hangoztatott, fontos nemzetnevelő munkája révén jogos kívánságait teljesíteni fogják. Ezzel szemben a státusrendezésre vonatkozólag kiadott 1925. évi 7000/M. E. sz. a rendelet egyenlő elbánás helyett a tanítói és óvónői karnak hosszas küzdelmek árán, a jelenlegi kormánytól szerzett jogainak megcsorbítását tartalmazza.

Súlyos sérelmet képez ugyanis a hivatkozott rendeletnek az az intézkedése, hogy az egyes fizetési osztályok és fokozatokban eddig megszabott várakozási idő a XI. fiz. oszt. I. fokozatában egy évvel, a X. fiz. oszt. I. fokozatában pedig 2 évvel meghosszabbított, aminek következtében a IX. és VIII. fiz. osztályokba ezután már csak 3—3 évvel később, vagyis a IX. fiz. osztályba az eddigi 13-ik év helyett a 16-ik, a VIII. fiz. osztályba az eddigi 22-ik év helyett csak szolgálá-

tának 25-ik évében juthat el a tanító. Azok pedig, akik jelenleg ezekbe a fiz. osztályokba tartoznak, kötelesek további 3—3 évet eltölteni ezekben a fizetési osztályokban.

Ez a rendelkezés annál is inkább sérelmes a tanítói karra nézve, mert ezáltal a tanítóknak több mint 75% ténylegesen lefokoztatott. Ugyanis a többi szolgálati ágazatra vonatkozólag az egyes fizetési osztályokban létesített úgynevezett „B” csoport csak átmenetileg szerveztetett. Ebbe a csoportba az alkalmazottaknak átmenetileg is csak egy kisebb százaléka fog beosztatni, s azok is az „A” csoportba való előlépés esetén, az eltöltött várakozási idő beszámításával az „A” csoport megfelelő magasabb fokozatába juthatnak. Végeredményében csak vissza vannak tartva az előhaladásban, míg jelenlegi fizetési osztályuk „A” csoportjában üresedés áll be. *Ezzel szemben a tanítók nem hagytak meg azokban a fizetési osztályokban és fokozatokban, amelyekben ezidőszerint vannak, hanem ténylegesen lefokoztattak*, és pedig a X. fiz. oszt. alapfokozatából a XI. fiz. oszt. 1. fokozatába, IX. fiz. oszt. 3. fokozatából a X. fiz. oszt. 1. fokozatába a VIII. fiz. oszt. 3. fokozatából a IX. fiz. oszt. 1. fokozatába, illetőleg azoknak a fiz. osztályoknak magasabb fokozataiból ugyanazoknak a fiz. osztályoknak közvetlen alacsonyabb fokozataiba.

Ha bármi okból szükségét látta a kormány annak, hogy a tanítóság előhaladását a magasabb fiz. osztályok és fokozatok felé megnehezítse, ezt legfeljebb a szerzett jogok sérelme nélkül — bár akkor is méltatlanul és indokolatlanul — lett volna szabad megtennie.

A 7000/925 M. E. sz. státusrendezési rendelet III. tejezet 35. pontjában a vármegyei alkalmazottakra vonatkozólag, már a törvény és jog szellemében rendelkezik olyképen, hogy mindazok az alkalmazottak, akik a rendelet hatálybalépésének időpontjában tényleges szolgálatban állanak, a saját személyükre nézve abban a fizetési osztályban maradnak, amelyben ezidőszerint vannak.

Ennél kedvezőtlenebb elbánásban a magyar tanítói kar sem részesíthető.

További következménye ennek a lefokozásnak az, hogy a tanítóknak az a létszáma, amely a X—VIII. fiz. osztályokban helyezkedik el, úgynevezett státusrendezési többletilletményben nem részesül, illetőleg a IX. fiz. oszt. 2. fokozatában lévő tanító mindössze havi 10 ezer, a IX. fiz. oszt. 1. fokozatában levő havi 4 ezer, a VIII. fizetési osztály 3. fokozatában levő pedig havi 8 ezer papirkoronával fog jövőben többet kapni. De ha figyelembe vesszük, hogy a genfi segély után mostanáig nem vontak le szolgálati és betegápolási díjat, továbbá kereseti adót, a jövőben azonban, miután a pótlék most már törzsilletmény természetével fog birni, ez összeg után is le fog vonatni, úgy nem nehéz megállapítani azt, hogy a tanítók egy igen jelentékeny része a státusrendezés folytán tényleg kevesebb illetményt fog kapni, mint eddig.

Ez végeredményben rosszabb elbánást jelent, mint amilyen a többi szolgálati ágaknál rendszeresített „B” csoportbeliek helyzete lesz, mert pl. az a tanító, aki a rendelet kiadása előtt a IX. fiz. oszt. 2. fokozatában volt, a jövőben csak a IX. fiz. oszt. 3. fokozatának megfelelő illetményt kaphatja, vagyis 2,160.000 K-t., míg ezzel szemben a IX. fiz. oszt. 2. fokozatának „B” csoportjában havi 2,170.000 K van megállapítva. Ugyanúgy havi 20, illetve 10 ezer K-val kevesebb illetményt fog kapni a IX. fiz. oszt. 1. és a VIII. fiz. oszt. 3. fokozatában lévő tanító is, mint az ugyanezeknek a fiz. osztályoknak és fokozatoknak „B” csoportjába beosztottak.

A tanítóság előmenetelének megnehezítését, illetve a tanítói kar lefokozását semmiféle komoly és elfogadható indokkal megerősíteni nem lehet. *A tanítói kar sem a háború alatt, sem az után, tehát a forradalmi idők alatt sem haladt előre és nem szerzett magának olyan statusbeli előnyöket, hogy nála a forradalmi idők szertelenségeit vissza kellene fejleszteni.* Amit ez az elhanyagolt és mostohán kezelt tanítói kar helyzetének javítása terén évtizedes küzdelmek árán elért, azt részére a jelenlegi kormány biztosította, s így annál fájóbb érzést váltott ki a tanítói lelkekből szerzett jogainak a státusrendezés során történt súlyos megcsorbítása.

Legkevésbé méltányos és indokolt a tanítóság előmenetelének megnehezítése

szociális szempontból. A tanító helyzeténél és hivatásánál fogva is korai család-alapításra van utalva. Más szolgálati ágazatnál az érettségizett ifjú, ha kenyérkereső állásba is megy, rendszerint városokban helyezkedik el és leggyakrabban továbbra is a szülői házban marad. A tanítóra nézve azonban, aki már fiatalon elszakad otthonától és falura, tanyára kénytelen menni, úgyszólván létkérdés a mielőbbi családalapítás.

A mostani státusrendezés a tanítóknak még ezt a lehetőségét is lefokozta, amennyiben a mostani fiz. osztályokban eddig kedvezőbben és aránylagosan elhelyezkedő tanítóságot a legalacsonyabb fizetési osztályokba szorította és zsúfolta össze.

Hasonló méltánytalan és a népoktatás, a népnevelés teljes lebecsülését jelentő elbánásban részesülnek az óvónők is, akikre nézve ezután a várakozási idő ugyancsak 3 évvel meghosszabbítván, jövőben a részükre megállapított legmagasabb IX. fiz. osztályba a 21-ik év helyett csak a szolgálat 24-ik évében kerülhetnek be. Azok részére pedig, akik ezidőszereint a X. fiz. oszt. 3. fokozatába 6 évi szolgálattal jutottak be, a rendelet csak a XI. fiz. oszt. 2. fokozatának megfelelő illetményt biztosítja, vagyis az eddigi 1,685.000 K. helyett csak 1,650.000 koronát, s így végeredményében havi 35 000 K-val kevesebbet, mint amennyit most élveznek. Ezzel szemben a X. fiz. oszt. 3. fokozatának „B” csoportja 1,750.000 K-t, vagyis 100.000 koronával többet fog kapni, mint a lefokozott óvónő.

Az óvónők, bár a IV. középiskolára felépített 2 évfolyamos óvónőképzőben szerzik meg oklevelüket, mégis mostohább elbánásban részesülnek, mint a *középsiskola 4 osztályát végzett más alkalmazottak, akik részére a VIII. fiz. oszt. 12°/_o erejéig, sőt a segédhivatali főigazgatók részére a VII. fiz. osztály is meg van nyitva.*

Ha az ország gazdasági és pénzügyi helyzete átmenetileg állítólag nem is engedte meg a tanítói és óvónői kar méltányos kivánságainak most, a státusrendezés során való teljesítését és velük szemben az egyenlő elbánás elvének a megvalósítását, a tanítói és óvónői kar méltán elvárhatta, hogy legalább az hagyassék meg számára érintetlenül, amit keserves küzdelem árán eddig kivivott magának.

A sokat hangoztatott, de úgy látszik, át nem érzett és meg nem értett kultúr-fölény biztosítása és az újjáépülő csonka ország népoktatásügyének jól felfogott érdekében aligha lehet közömbös az, hogy annak lelkes, hazafias és önfeláldozó kultúrmunkásaival szemben ezek az igazságtalanságok fentartassanak s ezáltal ez a 20.000 főnyi tömeg a legvégső elkeseredésbe kényszerítették.

A magyar tanítói és óvónői kar a legélénkebben tiltakozik az ország népoktatás- és nevelésügyének, valamint a tanítói hivatás megbecsülésének érdekében is, az ilyen meg nem érdemelt lefokozás és méltánytalan elbánás ellen. *Miért is azt kívánja és kéri tehát, hogy a 7000/925. M. E. sz. rendelet sérelmes intézkedései helyeztessenek sürgősen hatályon kívül s a fokozatos előmenetel szempontjából tartassanak fenn az 1924. évi 5000/M. E. sz. illetményrendelet intézkedései.*

Egyben kéri, hogy a VII. fizetési osztályban levő tanítók, a már eltöltött szolgálati idő figyelembevételével, soroztassanak be a 2. 1. fokozatba is, mert jelenleg a 31-től 40 évig terjedő szolgálattal bíró tanítók valamennyien ennek a fiz. osztálynak az alapfokozatában vannak.

Végül nagy sérelme még a tanítói és óvónői karnak a helyettesi szolgálati idő kérdésének a rendezetlensége.

Mostani gyakorlat szerint az oklevél birtokában levő tanítónak és óvónőnek, még jogilag megüresedett, vagy újonnan szervezett állásokon megszakítás nélkül eltöltött helyettesi szolgálata sem vétetik figyelembe, sem a magasabb illetmények, sem a nyugdíjévek szempontjából. Végtelenül sérelmes állapot ez, mert egyes esetekben 3—4, sőt még több évi helyettesi szolgálat marad beszámítatlanul. A többi kategóriánál az 1924. évi 5000/M. E. sz. illetményrendelet még a díjnoki, gyakornoki, vagy bármiféle más segédszolgálatnak teljes egészében való beszámítását is megengedi, csupán a tanítói és óvónői helyettesi szolgálat beszámítása nincsen még szabályozva.

A tanítói és óvónői kar ennek a felette sérelmes és lealázó helyzetnek

sürgős megváltoztatását és a kérdés méltányos szabályozását kéri, annál is inkább, mert erre nézve a nyugdíjtvény revíziója alkalmával biztató ígéretet is kapott.“

Budapest, 1925. november hó.

Mély tisztelettel:

Magyarországi Tanítóegyesületek Országos Szövetsége:

Wandtsek Rezsó főtitkár h.

Rákos István kir. tanácsos, elnök.

R. Kath. Tanítóegyesületek Orsz. Szövetsége: *Öveges Kálmán* s. k., *Kocsán Károly* s. k.

Állami tanítók Országos Egyesülete: *Galla Endre* s. k., *Harmath Ferenc* s. k.

„Kansz“ Elemi Iskolai Csoportja: *Sugár Vilmos* s. k., *Csonstea Győző* s. k.

Ref. Tanítók Országos Egyesülete: *Dobó Sándor* s. k., *Földes Ferenc* s. k.

Ág. Hit. Ev. Tanítók Országos Egyesülete: *Krúg Lajos* s. k., *Steiger Imre dr.* s. k.

Gör. Kath. Tanítók Országos Egyesülete: *Papp János* s. k., *Tóth István* s. k.

Gazd. Szaktanítók Országos Egyesülete: *Farkas Gyula* s. k., *Király Ferenc* s. k.

Izraelita Tanítók Országos Egyesülete: *Schichtancz Ármin* s. k., *Ábrányi Aladár* s. k.

Kisdednevelők Országos Egyesülete: *Imre Sándor dr.* s. k. *Végh József dr.* s. k.

Bibliaolvasás.*

Három esztendő tartozásomat rovom le e szerény irásommal. Mikor ugyanis 1922. július havában közgyűlésünkön előadást tartottam „a hitoktatás eredményének biztosításáról“, s ez előadásom folyamán rámutattam arra, hogy a hitoktatás eredményességét csak úgy lehet biztosítani, ha a zsidó iskola egész munkássága a főcél, a vallásos *nevelést* szolgálja, s amikor ennek keretében érintettem (mert hiszen a tárgv tömege nem engedte meg az egyes részletek kifejtését) a jelenleg divó bibliataniási eljárást s az ennek nyomán (vagy okán) keletkező bibliatudási negatívumot s ajánlottam helyébe elméletemet: a *bibliaolvasást*, — a tárgy ujszerűsége meglehetősen élénk hozzászólást váltott ki néhány kartársamnál. A zárszó jogán (ismét csak pár szóval) ígéretet tettem akkor, hogy elméletemet átviszem a gyakorlatba s tapasztalataimat közölni fogom lapunkban. Fájdalom, ennek nem feleltem meg. Bar ugyanazon a közgyűlésen nékem jutott a szomorú szerep, hogy a zsidóságra hamarosan ránehezedő válságra felhívjam az illetékes körök figyelmét, *akkor* még nem sejtettem, hogy rövidesen én is a sujtottak közé kerülök. Azóta, éltető ememtől megfosztva, szárazra vetett halként vergődöm, nyugtot sehol s semmiben se lelve. Három esztendő zaklatottsága, hiszem, mulófélben lévén, tán megadat nekem, hogy „törött sóhajok“ helyett összefüggő egészet képező dolgozatban fejsem ki elméletemet s annak bevezető részét alábbiakban közreadva: ígéretemet bevethassam.

„Elméletem“-nek nevezem eljárásomat. Erre is van előleges megjegyzésem.

Szerénytelenség vádja nélkül merem állítani, hogy száz-egynéhány *megjelent* dolgozatom mindegyikét beható tanulmányok előzték meg. Kivételt csak két esetben tettem: a már említett (s ez irás folyamán még többször említendő) felolvasásommal s jelen dolgozatommal, mikor is tudatosan elzárkóztam minden külső befolyástól s igyekeztem a magam csekély szellemi tárházából megalkotni azt a munkát, amelyre vállalkoztam. Nem merő véletlenségből, még kevésbé nyegleségből teszem ezt. Fájdalmas szeretettel gondolok vissza tanítói életemre, első sorban hitoktatói tevékenységemre, a hitoktatás mindegyik ágazatában kifejtett munkásságomra, valamennyi közül leginkább a bibliatanítással kapcsolatos igyekvéseimre. Lelkemből eredt meggyőződésemm volt ugyanis, hogy zsidó tanítói hivatásom nevelői feladatának kimeríthetetlen anyagtára a Biblia, a gyermek zsidó voltának tudatossá tételét pedig csak a Biblia örökös igazságainak *átéreztetésével* érhetem el. Negyedfél évtizedes tanítói működésem folyamán tehát megpróbálkoztam minden fölvetődött bibliatanítási módszerrel, csak hogy nagyobb eredményre tehessek szert.

* E dolgozatnak itt közreadott része már f évi május havában meg volt írva. De mikor a júliusi közgyűlésen hallottam *Biedermann* kartárs előadását a bibliafordításról, — hogy ez előadásra is megtehessem itt-ott észrevételemet, újra megírtam azt. Nem devalválódik B munkájának értéke, sőt hatványozódik, ha elvi harcok keletkeznek nyomában. A küzdő személyek esetleg elbukhatnak ily vitában, nyerjen az elv, győzzön a cél. Sz. A.

Sajnos, sok fájdalmas civódás jutott részemül ebbeli fáradozásomban, öröm annál kevesebb s csak lebirhatlan akaratom tartotta ébren energiámat s adott új erőt új küzdelmekre s csak ez mentett meg a lelketölő sablonba való beleozsdásodástól. Kutattam, fáradoztam, — mindhiába, a kiszikkasztott talajt csak igen csekély mértékben sikerült megtermékenyítenem. Fájdalmas, bár nem megszégyenítő önvalomlás ez. Boldog, kit sorsa más talajba ültetett, vagy — kit filozófiája megmentett az önkínzás átkától.

Évtizedek vivódásának eredményeképpen kialakult tehát „bibliaolvasás“-nak nevezett eljárásom, amelytől az eddiginél hasonlíthatatlanul nagyobb eredményt remélek. A fenti vallomásból következik, hogy nem tudom, vajjon megírta-e már ezt valaki; ha igen, — tekintessék ez irásom „utánérzés“-nek, de ha nem: az én elmém terméke az. Minenképpen állom a kritikát érte, ha a sorscsapás meg is fosztott realizálásának lehetőségétől.

Ha most e bevezető sorok után fölvetjük a kérdést: *honnan ered a bibliatanításnak az egész vonalon jelentkező ez aránytalanul csekély eredménye*, szemben a reáfordított idővel s energiával, úgy kénytelenek vagyunk alapokul azt a kiméletlen és rideg megálapítást tenni, hogy a bibliatanítást ugyan kihoztuk a chéderből s bevittük a modern iskolába, de egyuttal magunkkal hoztuk s a gyermekre erőszakoltuk a bibliafordítást is, a chéder tempóját mely ott megfelelő környezetben, hangulatban s levegőben eredményes, de emitt legjobb esetben csak negatív hatást ért el, ha ugyan pozitív kárt s veszedelmet nem okoz.

Mielőtt e nyomon most tovább haladnánk, rá kell mutatnunk az eddigi bibliatanítás eredménytelenségének egy másik okára is, amely azonban inkább az előbbi ok következménye már. Nevezetesen: a nehéz, — az eredményt csak hátráltatni alkalmas — „fordítás“ lehetetlenné teszi a számbavehető eredményt s ebből támadnak olyan jelenségek, hogy még orthodox iskolákban is kénytelenek áttérni a „szemelvények“ rendszerére s bizony Biedermann is oly kevés anyagot mer kijelölni, hogy a laikus szülő, aki nem a nevelőhatást látja, hanem a tömeget, csalódottan konstatálja, hogy gyermeke „egy pár bibliavers kedvéért rabszolgamunkát végez“. Ismerjük el: sok igazság van e kifakadásban. Egyénileg én nem így gondolkodom. Egész tanítási munkámon végig érvényesült az az elvem, hogy nem a tanulandók tömege ad léjogosultságot az iskának, hanem azok nevelőhatása. Mégis meg kell vallanunk, hogy oly kevés anyag dolgozható fel a chéder-tempón kívül — az eddigi módszereknek tervezett eljárásokkal, akár a „kijegyzési“, akár a B. által ismét utnak eresztett régi, de sohase jó „preparációs“ —, akár a legtöbb helyen divó, a biztos eredménytelenség tudatától megmerevedett tanítói lélekből fakadt „muszáj“ — módszerrel, hogy nem vehető rossz néven sok szülő abbéli kifakadása, hogy a bibliafordítás csak nyűg a gyermekben.

Mit csináljunk tehát? Visszavigyük a modern iskolát a chéderbe — megfelelő miliő nélkül? Képtelen gondolat. Új utakat kell keresnünk s vezetőnek ez utra alkalmazom már említett előadásomban is vallott amaz alaptételemet, hogy „*bibliafordítást csak nyelvi készség alapján lehet végezni*“, mert fordítani csak az tud, aki mindkét nyelvben otthonos. E készség nélkül még B. is csak erőszakoskodni fog s nem hogy eredményre jutna, de reakciót fog kiváltania gyermekből és szülőből egyaránt azon a zónán belül, mely Balassagyarmat, Eger, Püspökladány, Debrecen és Békéscsabán innen terül el.

Hova jutunk? Azt mindegyikünk látja, hogy lejtőn vagyunk s mindegyikünk a maga eljárásával igyekszik megállítani a lejtőn való rohamos lecsuszást: a bukást. S vannak lelkes, jóhiszemű s képzett tanítók, akik abban a megképesztő álomban ringatóznak s ilyen álomba akarnak ri gatni minket, szkeptikusokat is, hogy az elemi iskolában eredményes bibliatudásra fogunk szert tenni, ha egybekapcsoljuk azt héber nyelvismerettel, azaz, helyesebben fogalmazva, ha héber nyelvismeret szerzésére alapítjuk a bibliatanulást. Főntebb már mondtuk, s valljuk itt is, hogy *pedagógiailag* helyes eljárás csakis ez lehet, de hiszi-e ko nolyan bárki is közülünk, hogy az elemi iskolában egy idegen nyelvet el lehet sajátítani csak olyan mértékben is, hogy az módszeres bibliatanításra felhasználható legyen? De hallom válaszul a szemrehányások zuhogó áradatát hogy nekünk a héber nyelv nem idegen! Nekünk, öregeknek, nem de gyermekeinknek — igen, mert még orthodox vidéken is szemmel láthatólag mind kisebb — szűkebb körre szorul

a héber nyelvismeret. Ezt le lehet tagadni, az ellenkezőjével önmagát jóhiszeműleg lehet ámitani, de azért az igazság — fájdalmas valóság marad.

S ha ilyen is a helyzet, szabad-e ebbe a folyamatba belenyugodnunk, kérdezi az ellentábor s nem kötelességünk-e renaissance-ra törekednünk s ezt a legfogékonyabb ponton, a gyermeknél megkezdenünk?

A kérdésre csak igenlő választ lehet adni, mégis azzal a hozzáadással, hogy *egy épületet nem a tetőzéssel szoktak megkezdeni*. S különben is miről van szó: vallási renaissanceról-e vagy héber nyelviről? Én az előbbit állítom s annak elkövetésén munkálodom, de vannak sorainkban, nem ugyan sokan, akik a héber nyelvnek a mindennapi érintkezés nyelvivé tételéről ábrándoznak — az elemi iskolában. E tiszteleletreméltó rajongókon senkise mosolyogjon; boldogító hitükért csak irigyelni lehet őket, de a mi részünkről is föltétlen elismerést érdemelnek már csak azért is, mert 1. *ők* járnak az egyedüli helyes nyomon, és 2. *ők* tárják föl őszintén és nyíltan álláspontjukat. Leplezetlenül vallják ugyanis, hogy a héber nyelvet itt a mi körünkben is köznyelvvé akarják tenni (szándékosan nem mondok élő nyelvvé, mert a héber nyelv a zsidóságban mindig „élő” lesz, amíg tórájához hű marad) s e köznyelv használatára az idegen nyelv tanulásánál egyedül logikus módszerrel: a *direkt* módszerrel akarják képesíteni a gyermeket. Így fejlődött ki az úgynevezett *ivrisz b'ivrisz* módszere. Gondolhatunk azonban erre? Hányan vannak közöttünk, akik erre képesek? S hányan vannak sorainkban, akik abban a mámorító hitben élnek, hogy ez eljárással nevelőhatású bibliatanulást tudnának elérni? Mondjuk ki: ideig óráig, míg az új-ág ingere hatna, lehetne parádés eredményt csillogtatni apró héber mondatkák kegyetlen keréketörésével, egyebet — nem. *S ez a cél?*

A cél: eredményes bibliatanulás. Minthogy azonban az eddigi módszerek(?) rosszak, minthogy csak az *ivrisz b'ivrisz* útján lehetne bibliafordítással bibliatudásra is szert tenni, minthogy azonban az *ivrisz b'ivrisz* alkalmazásának minden előfeltétele s lehetősége hiányzik, — kénytelenek vagyunk új és, hitem szerint célravezető útakra térni. Ilyen lépés mindig kockázatos; csak bátor ember mer arra vállalkozni. Ez alkalommal is kiteszi magát az író a megkövezés veszélyének, amikor nyíltan hirdeti, hogy az eddig divott *bibliafordítási* eljárások közül csak a chéder abszolút módszertelensége vált be annak idején s válik be most is még megfelelő légkörben. Biedermann ám hirdesse nem új, de nem is jó preparációs módszerét, de én meggyőződéssel, tehát hangosan s ismét-ismét merem vallani, hogy hébernyelvi készség megszerzéséről szó sem lehet, még olyan mértékben sem, hogy az alapja lehetne a bibliafordításnak. Nem téveszt meg B.-nak a közgyűlésen bemutatott s kellő módon érvényre juttatott példája sem; a fölhevült képzületet ugyan rögtön lehűtötte a tudós és higgadt bíráló, dr. Heller Bernát, de mikor voltunk mi fogékonyak a bíráló hang iránt! S én mégis vallom dr. Heller Bernáttal, hogy könnyű volt B.-nak pillanatnyi hatást elérnie;* a bibliának első, szerkezetében klasszikus egyszerűségű mondatán mutatta be preparációs eljárását. De még itt is milyen feladat elé állítja a hét éves gyermeket! Ebben az egy mondatban már öt héber szó és öt vonzat ismeretét kell alapul vennie. Ha már itt is ilyen igényekkel lépünk föl, akkor a rákövetkező mondatban újabb 8 szó és újabb 2 vonzat, a két mondatban tehát 13 szó és 7 vonzat ismeretét feltételezzük, mire pedig a teremtés első napjának öt kis versén végig küzdötte magát az ártatlan gyerek, 29 héber szót s vagy 15 vonzati törvényt kell tudnia. Lehet, hogy megtanulja, lehet; de bizonyos, hogy megüálja. Mert hiszi-e bárki is közülünk, hogy e feladattal megbirkózik a mai zsidó gyerek? S hiszi-e, hogy ily nehéz feladat elé állítva, a gyermek nem fog megriadni a — bibliától? A gimnáziumi latin tanítás minden tantervi presszió, minden szülei támogatás, a studiumnak minden nimbusza dacára is csődbe jutott épen a preparációs módszer miatt s amivel a 10-20 éves ifjak heti 5-6 órai iskolai s újabb 7-8 órai otthoni foglalkozás alapján se tudnak megbirkózni, avval a 7-10 éves gyermek megbirkózik majd heti 1-2-3 órában, a szülőknek legjobb esetben passzív viselkedése, de sokkal inkább pozitív akadémuskodása ellenére is?

* Dr. H. B.-nak, lapunk legutóbbi számában megjelent dolgozata után azt kell hinnem, hogy felszólalását tévesen értelmeztem. Ettől függetlenül is azonban fentartom álláspontomat. Sz. A.

Ábrándnak nagyon szép, de a kérlelhetlenül rideg valóság azt mondja, amit már említett előadásomban is hirdettem, hogy „*a héber nyelv az elemi iskolában nem lehet öncél, mert a biblia belső tartalma a lényeg, ezt a lényeget pedig nem engedjük elsorvasztani holmi ábrándok hajszolásával.*” Akinek a szerény tanító ez intelme nem elég mérvadó, akit az író okfejtése nem győz meg, s egy chimera kedvéért kockára teszi még azt a csekélyke érdeklődést és szimpátiát is, amely *ma* még él a modernnek csufolt zsidó szülőben s e természetes úton a gyermekben is, az vesse jól a lelkébe a Biblia tanítását, mely eltiltja az oltár építésénél a nyers erőt, a fejszesuhintást, mert **כי חרבך הנפת עליה ותחללה**

Bibliát tanítsunk s ne törődjünk a *bibliafordítással*, mert ezt csak héber nyelvismerettel lehet elérni, ez alap nélkül pedig ez a fordítá-i művelet s maga a Biblia is egy megemészthetetlen konglomeratummá lesz gyermeknek és szülőnek egyaránt s veszélybe döntjük ez egyetlen és kimeríthetlen kincsesbányánkat, háromezer esztendő, az erkölcsi világrendnek ma is alapját képező kulturértékünket, amelyet pedig dédelgetnünk kell, hisz egyebünk úgy sincs nekünk, zsidóknak. Ez értékünk megismerésére akarom én *ránevelni* a gyermeket pedagógiai úton. Preparációkkal, lehetetlen vagy észszerületlen eljárások s alapfeltételek erőszakos alkalmazásával csak az eddigi vérszegény, nem életképes eredményt fogjuk produkálhatni, vagyis unottá tesszük a Bibliát, holott én nevelőhatásra törekszem; a Biblia tanításával én zsidó öntudat, zsidó önérték, zsidó etika nevelésére s fejlesztésére törekszem.

Miért kockáztatnók tehát e nemes és szent célt? Melyik az az ideál, amely felé a héber nyelvismeretet minden áron követelők törnek, akik ebbeli erőszakos előretörtetésünkben észre se veszik, hogy egy csalóka délibábot hajszolva, elveszítik magát a lényeget: a Bibliát?

Szemlélődvén e kérdésen, két irányt látunk viaskodva előtérbe nyomulni: a vallási és politikai renaissance hívőit. Vannak ezeken kívül a héber nyelvnek, mint kulturkincsnek rajongói is, akik azonban nemes hevületükben elfelejtik, hogy ha a לשון הקודש-t a mindennapi érintkezés számára alkalmas eszköznek kívánják, akkor degradálják azt arról a polcra, amelyen a világ minden művelt emberének szemében áll; mert ha törekvésük sikerülne, akkor nemcsak a tóra és Istentisztelet nyelve lesz a héber, hanem a piacé is. Ezt óhajtják? Ugyebár, nem.

De tudvalevőleg egy nagy politikai pör is folyik ma a zsidóság kebelében. A *cionizmus* ez, mely egyik ütőkártyájának tekinti a héber nyelvet s ezzel ezt a nagy kulturkincsünket politikai eszközzé silányítja. Nincs annak itt helye, nem firtatjuk a cionizmus és anticionizmus igazságait, illetőleg tévedéseit, a tárgy nem is tartozik ránk, hiszen sorainkban a cionizmusnak nincsenek hívei, de elkerülhetlenné vált az elmélkedések logikai kényszere folytán róla említést tenni s egyben amaz elpalástolhatlan aggodalmunknak kifejezést adni, hogy — (bár nem vonjuk kétségbe a küzdők tiszteletreméltó intencióit,) — akik nem rajongásból, hanem számításból ujabban oly kitartással erőszakolják már az elemi iskolában, sőt óvodában is a héber nyelvet, azok talán politikai célra törnek Iskolát azonban politikai törekvések színhelyévé tenni nem szabad, ez ellen tiltakozunk!

Mi a célunk, törekvésünk? Vallásos érzületű, bár csak magyarul beszélő, öntudatos, zsidóságán hevülő híveket óhajtunk-e, vagy „héberül beszélő ateistákat?” Elismerem, ilyen fogalmazásban paradox tétel ez, de álítom, hogy magva sa nálatos valóság, mert minden szemlélő kénytelen konstatálni azt, hogy a héber nyelvnek a tárgyalt értelemben való erőszakolása nem jelenti egyúttal a vallásos szellem ujjáéledését is. Már pedig én *vallási renaissanceot óhajtok*, ennek segítségére akarom igénybe venni a Könyvek Könyvét, e cél elérésére kutatok olyan módszeres eljárás után, amellyel meg tudom könnyíteni a Biblia elsajátítását, s ha ezt elértük, akkor az eddigi, a meddő küzdelmek miatt évről-évre kivesebb-kevesebbire összesorvadt bibliai anyag helyett lényegesen több, nem elforgácsolt, de tartalmi egészeket alkotó részleteket vehetünk a Bibliából, miáltal közelebb hozom azt a gyermek lelkivilágához, mert alkalma, módja és lehetősége van behatolni szellemébe, örök igazságaiba. Igen, a Biblia etikáját akarom átömleszteni a gyermek lelkivilágába s *ezzel aztán vallási renaissanceot teremtettem*. Ez a célom, nem pedig politikai, mely elsősorban s talán *csakis* a héber nyelvi meretet követeli meg. A héber nyelvet pedig — újra ismételjük ezt rajongóknak és

számítóknak egyaránt — csak olyan mértékben is, hogy alapul szolgálhatna a Biblia módszeres tanításának, sohase fogja az iskola a mai Magyarországon elsajátíttathatni. Hiába minden abszurd, jóhiszemű és számító törekvés, preparáció sőt — nyelvtan is(!). Óva intünk ettől az eljárástól mindenkit, akit sorsa olyan helyre vetett, ahol a szülői ház nem ad kellő előfeltételt a sikerhez. Végzetes károkat okozhatnak vele, mire küzdelmük kábulatából felocsudnak, — már késő lesz: a kincs feneketlen örvénybe süllyedt.

Nehogy azonban a vita azt a balhiedelmet keltse, mintha héber nyelvkincs szerzését egyáltalán negligálnám! Ellenkezőleg: óhajtandónak tartom, de csak mint konzekvenciát, nem pedig, mint előfeltételt. Mely úton hiszek ily eredményre jutni, annak illusztrálására elmondom az alábbiakat:

Tanítóskodásom utolsó néhány esztendejében meglepő s fölemelő eredményt értem el képtelenül nehéz viszonyok között egyes imák beemlézése terén. Negyedik osztálybeli tanítványaim között nemes verseny fejlődött ki s megleptek (igen: megleptek) újabb meg újabb produkciókkal s akadt nem egy tanítványom (még leány is), aki játszva megtanulta a tanév végére a Sémát és Semóné Eszrét, a három Kedussáht, az étkezési- és lefekvészi ima javarészét s még egyéb fontos imarészeket. Hogy értem ezt el? Ha célnak tűzöm ki, a szülők tiltakoztak volna e „merénylet“ ellen, a gyermek pedig visszariadt volna a feladat nagyságától. Nem követeltem tehát azt senkitől sem, de a biblia-imaolvasás, liturgiagyakorlás közben látszólag játékpróbaképpen egy-egy kis mondatot betanultunk (kellő tartalmi magyarázat után) s így észrevétlenül buzdítottam, biztattam, lelkesítettem a gyermeket további próbálkozásokra. S a játék komoly törekvéssé nemesedett s én ezt a — mindig csak játéknak tekintett — nemes versengést minden, tőlem telhető módon istápoltam s a legkitartóbbakat az évváró ünnepélyen nyilvános dicséretben s anyagi elismerésben részesítettem. Dehogy is tiltakozott egy szülő is e *módszer* ellen!

Ugyanilyen eljárással vélek héber nyelvismeretre is szert tétetni. Privát szorgalommal, nem pedig kötelező célkitűzéssel. „Ját-zunk“ majd; „rajzoltatjuk“ majd a héber szót táblára, lüzetbe, (lesz még erről szó), s meg is tanulgatjuk, mint érdekes kísérletet. A tanulók 50—75 százaléka talán kidől, de a megmaradtak között annál nemesebb verseny támad a dicséretért, elismerésért, jutalomért, babérért. Szóval: ilyen megtévesztő tanítói eljárással a Biblia magasztos erkölcsi tartalmán kívül, mint igen értékes *melléktermékre*, valami kis héber nyelvkincsre is szert teszünk szerény mértékben bár, de célra nem vezető, sőt a céltól elriasztó célkitűzés nélkül. S ha akadna egy-egy inferioris évfolyam, (mi, tanítók, ilyesmire mindig el vagyunk készülve), amikor legjobb igyekezetünk se sikerül, — nem esünk kétségbe. Nem ez a főcélom. S különben is, amely gyermek e téren nem produkál, mert talán terméketlen talajban van a gyökere s érzéke sincs iránta, ha egyébként szorgalma s vallásos igyekevése nyilvánvaló, az osztályozásnál e negatívumot nem tekintem döntő oknak.

Csaknem minden iskolai tárgynak van olyan mellékcélja, melyet az öntudatos tanító követ ugyan, de nem tekint föltétlen követelménynek. A módszeres földrajzi oktatás például nagy súlyt vet már az elemi iskolában is a térképrajzolásra, öntudatosabbá teszi a földrajzi ismeretet és az alkotó fantáziát fegyelmezi. De ha egyébként érti a gyermek a földrajzot, mert a térképrajzoláshoz nincs tehetsége, el fogjuk-e buktatni? A lényeg a fő, a kiegészítő mellékcélnek nem rendeljük azt alá, mert miképpen a földrajztanításnak nem a térképvázlatok rajzolása a célja, hanem a földrajzi alakulatok logikai összefüggésének fölismerése és értékelése, azonképpen az *elemi iskolai bibliatanításnak is a célja, a Biblia szellemének megismerése és értékelése*, nem pedig a héber nyelvnek a mi viszonyaink között ugyis elérhetlen ábrándja, amelyet ha minden áron erőszakolunk, a cél, a Biblia el fog sikkadni s a különben is már oly igen fájdalmasan terméketlen talaj ki fog szikkadni.

Idetévednünk pedig nem szabad, ellenkezőleg, az új idők vallási követelményei fo ozottabb, az eddiginél lényegesebb, magasabb igényeket támasztanak a zsidó iskolával szemben. Ettől várjuk a megújodást. Hogy azonban e célt szolgálhassa, külső szerkezetének, belső alkatának meg kell változnia. A szülői házat kénytelen ugyanis valamiképpen pótolni, erre pedig csak úgy lesz képes, ha emancipálja magát az évtizedek folyamán kialakult sablonoktól s nem tekinti szentségtörésnek, ha új irányba tereljük. Ejtettem már erről szót említett előadásomban;

nem térek ki rá újra s csak azért történt itt a ráutalás, hogy bebizonyítsuk a megújulás sürgős és elkerülhetlen szükségességét, amely folyamat pedig leg-sikeresebben a bibliatanulásnál indulhat meg. Ha elfogadjuk, (amint hogy lehetetlen el nem fogadni) a tételt, hogy: „*a zsidó iskola vallásoktatása nem lehet más, mint vallásos nevelés*“, akkor ebből önként következik, hogy „*a bibliatanulás célja sem lehet más, mint zsidó valláserkölcsei érzés beleplántálása a gyermek lelkébe.*“ Ez a cél pedig az eddigőtől merőben elütő bibliatanítási eljárást kíván meg.

Egy nagy fordulat szelét érzem s e nagy fordulat kicsi hirnökének érzem magamat, amikor hirdetem és vallom meggyőződésem bátorságával és erejével, vissza nem riadva a várható támadások kiméretlenségétől sem, hogy ha meg akarjuk menteni a zsidó iskolát a Biblia által s a Bibliát a zsidó iskola útján, ha nem akarjuk egy későbbi nemzedékkal homlokunkra süttetni a szégyenbélyeget, hogy hanyagságunk, közömbösségünk, nyegle önhittségünk miatt a zsidó iskola elvesztette létjogának minden alapját, amidőn bűnös módon elejtette a zsidó közösség birtokából annak legértékesebb klenódiumát, akkor a Biblia megszerzésének lehetőségét meg kell könnyíteni. Szakítanunk kell tehát, haladéktalanul, az eddigi tradicionális, tehát némelyek által már érinthetlenné deklarált bálvánnyal, a *bibliafordítással* s egy új *módszeres eljáráshoz* folyamodnunk, a *bibliaolvasáshoz*, amelynek mikéntjét alább egy kis vázlatos szemelvényben be is mutatjuk.

Milyen is ez az eljárás a gyakorlatban? Amikor ezt a kérdést három év előtti előadásomban érintettem, voltak, kik az egészet félreértették, a biblia hazai nyelven való olvasatának értelmezték. Pedig szószerint ezt mondtam: „A gyermek együtt olvassa az eredetivel a magyar szöveget is, olvassa, gyakorolja, de nem emlézi s ha a tanító erkölcsi erejének felhasználásával ezeket a bibliai igazságokat, törvényeket és erkölcsöket lélekkel hirdeti, fejtegeti, magyarázza és példázza, azzal a módszeres eljárással, mint minden más olvasmánytárgyalásnál és egy-egy ilyen szakaszt addig gyakoroltat, a benne foglalt igéket addig szemlélteti, míg azok a gyermek lelkébe bele nem idegződtek, akkor bibliatanításunk elérte célját.“ Valóban ehez hozzátennem valamit, csak részletkérdés formájában lehet.

Ujra legfeljebb csak azt lehet hangsúlyozni, hogy egy-egy szakasz „olvasása“ addig tartson, míg a gyermek azt tőle megkívánható folyékonysággal (héberül és magyarul) olvasni nem tudja. Kezdetben ez nehézkes lesz s a haladás (különösen a II. osztályban) lassu, de az eredmény el nem maradhat. A eredmény pedig (az elérendő cél), minden egyes szakasznál az legyen, hogy a gyermek percipiálja az abban foglalt anyagot. A tanító pedagógiai tapintata, tudatos művészete fogja megállapíthatni, hogy mikor jutottunk el a célhoz, *mikor váltak a szakaszban foglalt igazságok a gyermek lelki tulajdonává.*

Jegyzeteimből találomra kiírok ide egy ilyen tanítási leckét. Holt váz ez, lelket csak a tanító ihlete önthet belé. E szemelvény különben még azt is mutatja, milyennek kívánom a bibliai tankönyv technikai beosztását a bibliatanulás eredményének biztosítása szempontjából. Ennek a beosztásnak s egy-egy sornak illetve egy-egy mondatnak a maga összefüggésében való, egyszerre s hangsúlyos olvasása, előadása még avval az eléggé föl sem becsülhető értékkel is jár, hogy véget vet a degusztáló bibliázásnak, a hangsúly és értelem nélküli gépies, unalmas és álmosító darálásnak, mely a Biblia szépségeit elmosza, tartalmát ellopja, hatását negatívummá változtatja. *Olvadni, élvezni kell a Bibliát, ez a rendeltetése!*

Ábrahám küldetése : az Igéret földje.*

(El. isk. II. osztály. Tanítási idő kb. november eleje. — 4 órában).

Nóé családja elszaporodott, elszéledt. Az emberek bálványimádók lettek. Rut esztelenség. Ábrahám okossága; összeütközése atyjával, s a királlyal. Hirdeti, hogy: *Egy az Isten! Evvel terjeszti a világra a legnagyobb áldást.*

*Nem ugynevezett mintatanítás ez, még csak a módszeres levezetést se mutatom itt be. Illetéktelen vagyok én erre. Csak a tárgyalt szakaszból levezethető eredményt tüntetem föl a tanító számára röviden, pár szóval, csak jelzéssel, ráutalással. A tanító számára szolgál az; a tanító pedig ki tudja tölteni a vázat. Sz. A.

Isten tehát megszereti Ábrahámot s elküldi idegen országba is, hogy ott is tanítsa az embereket:

Igy szólt tehát az Örökkévaló Ábrahámnak: — — — — — ויאמר ה' אל אברם
Menj el hazádból, szülőföldedről, atyád házából, ומבית אביך, ממולדתך, מארצך,
arra a földre, amelyet neked mutatni fogok, — — — — — אל הארץ, אשר אראך!
ott majd nagy néppé teszek; ... — — — — — ואעשך לגוי גדול,
megáldalak, ... — — — — — ואברכך,
s nagygyá teszem nevedet. ... — — — — — ואגדלה שמך.
Áldássá fogsz válni! ... — — — — — והיה ברכה.
Megáldom majd azokat, akik téged áldanak, ... — — — — — ואברכה מברכך,
de aki téged átkoz, azt én is megátkozom, ... — — — — — ומקללך אאר.
áldása leszel a föld minden népének! ... — — — — — ונברכו בך כל משפחת האדמה.

Ábrahám bizalma Isten rendelésében. Pedig már öreg: 75 éves, mégis vállalkozik a nagy feladatra. Elindul; magával viszi családját, vagyonát s megy a sejtelmes jövő elébe. Erőt ad neki mélységes hite.

Elment tehát Ábrahám, ... — — — — — וילך אברם,
ahogy azt az Örökkévaló megparancsolta neki, ... — — — — — כאשר דבר אליו ה',
Elment vele Lót is. ... — — — — — וילך אתו לוט,
Ábrahám pedig már hetvenöt éves volt, ... — — — — — ואברם בן-חמש שנים ושבעים שנה,
amikor elindult Háránból. ... — — — — — בצאתו מחרן
Ábrahám elvitte magával feleségét, Sárát, ... — — — — — ויקח אברם את שרי אשתו,
és Lótot, testvérének fiát, ... — — — — — ואת לוט בן אחיו,
továbbá minden vagyonukat, amit gyűjtöttek ... — — — — — ואת כל רכושם אשר רכשו,
s cselédségüket, akiket Háránban szereztek. ... — — — — — ואת הנפש, אשר עשו בחרן.
Elindultak, hogy elmenjenek Kanáán földjére ... — — — — — ויצאו ללכת ארצה כנען.
s el is jutottak Kanáán földjére ... — — — — — ויבאו ארצה כנען

Ábrahám dolga nem volt könnyű dolog; idegen volt ő idegen földön, ellenséges népek között. *De nem félt, bizott Istenben.* Bejárta az egész országot, mindenütt Isten nevét hirdetve ('ויקרא בשם ה').

Isten megjutalmazza jámbor hívét. Megigéri neki s utódainak ezt a földet. *Igéret földje.*

Ábrahám bejárta az egész országot ... — — — — — ויעבר אברם בארץ
egészen S'chem helységig, egészen Élon-Móréhig ... — — — — — עד מקום שכם עד אלון מורה—
(a Kanaánita pedig akkor ott lakott e földön) ... — — — — — והכנעני או בארץ
Megjelent ekkor az Örökkévaló Ábrahámnak s így szólt: ... — — — — — וירא ה' אל אברם ויאמר
Utódaidnak adom ezt a földet! ... — — — — — לזרעך אתן את הארץ הזאת
S ő (hálából) oltárt épített ott az Örökkévalónak, ... — — — — — ויבן שם מזבח ליה
aki megjelent neki. ... — — — — — הנראה אליו

Ábrahám a mi nagy ősatyánk. Első ember a földön, aki Egyistenimádó. Mi, zsidók ma is hirdetjük: שמע ישראל. Ezzel kelünk, ezzel fekszünk. *Akárhány az ellenségünk, irigyünk, mégis evvel büszkélkedünk.*

Nem épen lényegtelen, de sőt lényegbe vágó kiegészítésül még az alábbiakat kell hangsúlyozottan kiemelnem:

1. A bibliaolvasás hatásának fontos kelléke a héber szöveg magyar stílusának kérdése. Csak a rendelkezésre álló hely fogyatékos volta okozza, hogy e kérdést ily szűk mederben tárgyaljuk. Én ugyanis nem tanítok héber nyelvet; a Bibliát tanítom én, annak utólérhetlen báját, bensőségét. Ha iskolás módon „fordítom,” elveszti minden zamatját s én, a tanító, kiejtem kezemből a varázspálcát. Nem ragaszkodom tehát a magyar szövegben a Biblia betűjéhez, hanem szelleméhez s

ahol annak szüksége merül föl, hogy a Biblia nyelvének gigászi erejét s nagyságát a gyermek szemszögébe állítsam, ott azt meg is engedem magamnak. A szent könyvet ezzel nem profanizálom, a magyar nyelv archaizálása pedig nem lehet célom az elemi iskolában.

2. Módszeres eljárásom lényeges kiegészítő része a héber íráskészség, amelyet öncélnak tekintek. Amely zsidó iskola csak hitközségi pénzen fenntartott „közös” iskola és zsidó jellegének csak egy kis imádkoztatással, pár bibliavers bedarálásával s egy kis bibliai történet elhadarásával hisz eleget tenni, az fázni fog e kívánságtól s mosolyog az író naivitásán. Ne mosolyogjon pedig rajtam senkise s olvassa el már többször hivatkozott előadásom vonatkozó részét, ahol elmondom, milyen szép eredményt értem el e téren is. Egy-egy soros tanítványom minden reggel, még a tanító megérkezése előtt fölírta a táblára a magyar dátum mellé a hébert is, meg nem feledkezve a **שבת** s egyéb jeles napokról; le tudták írni nemcsak a saját, de mások nevét is, apró kis imákat, mondatokat stb. Akadt bizony itt-ott egy-egy „sajtóhiba” is; jól mulattunk rajta, de k javítottuk és — folytattuk munkánkat. Nem pusztá fantázia tehát e kívánság, hanem nagyon könnyen megvalósítható üdvös dolog. Már az I. osztályban, a héber olvasástanítás kapcsolatában lehet „rajzolgatni” a héber betűket; a gyermek alkotó vágyának tárgyat adunk s a tanító célra tör vele.

A II. oszt.-ban már meg is nevezhetjük a betűt (alef, bész) s tudatossá tesszük a héber alfabet írását; természetes, csak lényegtelen mértékben kívánhatunk itt önállóságot, s minden szót, annak minden betűjét előírjuk. Ily előkészítés után a III. oszt.-ban már megkívánhatjuk egyes, ismert szók önálló leírását (eleinte az egyes betűk diktálásával), a IV. osztályban aztán, a tapasztalat igazolja, a fenti eredmény bizvást remélhető. *Rendezkedjék be tehát minden zsidó iskola a héber négyzetes írás tanítására.* (folyó írás tanításával túllőnénk a célon, a kettő közül pedig előnyt kell adnunk az előbbinek. A Biblia és imakönyv betűje az! Gyakorlati célnak úgysem szolgálhat ma már nálunk s különben ismerék tudós rabbit, aki privát levelezésében is csak a négyzetes írást használja).

Az írásgyakorlás azonban lehetőleg ne a bibliaórán történjék. A bibliaolvasásra fordítható idő ugyanis oly csekély, hogy nem volna helyes ebből a kevés időből is elvonni más célra. Itt-ott a bibliaórából is vehetünk, de inkább az imagyakorlás, bibliai történet, rajz és csendes foglalkozás órái adjanak egy-egy félórácskát e célra.

* * *

S ezzel ez idő szerint be is fejeztem mondandómat a bibliaolvasásról. Kelt-e majd figyelmet, nem biztos. Fájdalom, e tekintetben nem vagyunk elkényeztetve. Nálunk nem divat az érdeklődés s javíthatlan — idealistának minősítik azt, aki megzavarja a pókot csöndes hálójának szövögetésében. Pedig a tárgynak mindenekelőtt való fontossága parancsolólag követeli, hogy induljon meg végre-valahára kebelünkben egy erjedési folyamat a végleges megállapodás céljaira. Ha a tárgylagos vita aztán bebizonyítaná azt, hogy az író megállapításai hazug rémlátások s így e hibásnak minősített alapon fölépülő módszeres eljárása merő tévedés: én bizony nem haragudnám érte. Tévedni nem szégyen. A zsidó iskola rajongó szerelmese meglegednék azzal is, ha az tűnnék ki, hogy a mostani bibliatanítási módszerekkel is lehet a Bibliát a gyermek lelki világának alapvető részére tenni s ezzel a zsidó iskolát ismét régi piedesztáljára emelni. Dehogy is erőszakolnám akkor vázolt eljárásom követését. Ha azonban följajdulásom a közömbösség sűrű ködében visszhangot nem kelt s csak a lesben álló támadók lesznek éberek és fürgék, akkor győzelmi csatakiáltásuk elfogja földni azt a szomorú valóságot, hogy — a Biblia tanításának szent eszménye elsorvadt. Akkor aztán, ha egy k sói nemzedék, mely már képtelennek hiszi magát az elődök bűnös mulasztásának jóvátételére, elzarándokol egy elfeledett, begyepesedett sirhanthoz s bűnbánólag igazságot fog szolgáltatni a zsidó iskolaügy meg nem értett küzdőjének: akkor feldobban a sír mélyében az elhamvadt szív s a mélyből is fel fog törni az intő szó: **Sohase késő egy új útra térni! Kezdjétek elülről s Isten irgalma veletek léssen!**

Jászberény.

Szabó Adolf.

Zsidó tanárképzés.

A mai korban mind sűrűbben hangoztatják, hogy az iskola ne csak tanítson, hanem neveljen is. Sőt az iskola nevelő feladatát fontosabbnak mondják, mint a tulajdonképeni tanítást. Erős meggyőződésű, szilárd jellemű emberekre van szükségünk, kik nemcsak gondolkodni, hanem érezni és szükség esetén cselekedni is tudnak. Ily értelemben nevelni mai nap csak felekezeti iskolában lehet. Itt a tanárokat és tanítványokat egy világfelfogás hatja át, egy lelki közösségben élnek, a vallási és erkölcsi oktatás nem áll izoláltan egy sarokba szorítva, a világi tárgytól elkülönítve, hanem velük szoros kapcsolatban, tantárgy a többi tantárgy között és ugyanaz a tanár tanítja, (legalább nálunk így van), ki valamely más világi tárgyat is tanít. Ez a vallásnevelés azonban ne neveljen türelmetlenségre, más vallások elleni hadakozásra, hanem az erkölcsi életnek vallásos hit által való megalapozására.

El tudok ugyan képzelni egységes szellemű nem felekezeti iskolát is, de csak úgy, ha ott a vallásoktatást közös, kötelező erkölcsi oktatás helyettesíti, mint például a francia állami iskolában. De a francia morális oktatásnak legnagyobb baja, hogy le kell mondania a biblia bevonásáról a tanításba, így nélkülöznie kell azt a hatalmas erőt, amit a Szentírás szelleméből meríthetne. Le kell mondania róla, mert az egyház ezt nem túrné és jogaiba való ellenséges beavatkozásnak tekintené. A francia morális oktatás különben már azon külső körülménynél fogva sem érhetne el célját, hogy az állami iskolák mellett igen nagy számban ugynevezett szabad, azaz felekezeti iskolák is kifejlődtek. Nálunk azonban ilyesfele, mint Franciaországban, nem is lehetséges, nem is kívánatos, azért kár reá a szót vesztegetni.

Nálunk csak felekezeti vagy közös (szimultán) iskolák lehetségesek. Azonban a közös iskolákban, mint mondám, a vallásoktatás nincs kapcsolatban a többi tantárgyakkal, tehát a tanuló lelkében sem kapcsolódik egyéb ismereteihez és érzelmeihez, nem hatja át egész lelki világát, ellenben könnyebben felébreszti a felekezeti különbözőség, esetleg türelmetlenség és gyűlölködés érzését.

Erkölcsi és pedagógiai szempontból jobbnak, helyesebbnek tartom tehát a felekezeti iskolát, mert minden embert hazája és felekezete számára kell nevelni, anélkül gyökértelenül lóg a levegőben és nem tudja, hogy hova tartozik.

Felekezet alatt azonban nemcsak a törvényesen bevett vallásfelekezeteket kell érteni. Minden igaz meggyőződés, mely közös világfelfogásban egyesíti az embereket, az felekezet és annyira tisztelem mindenki egyéni meggyőződését, hogy nem vonom kétségbe az egyazon meggyőződésben élő szülőknek azt a jogát, hogy gyermekeik számára meggyőződésüknek, erkölcsi világfelfogásuknak megfelelő iskolákat alapíthassanak és tarthassanak fenn. Itt természetesen csak zsidó felekezeti iskolákról van szó.

Zsidó középiskoláink ma még el vannak látva kiváló tanárokkal, kik többnyire a tanárképző intézet gyakorló iskolájából kerültek ki és Kármán Mór szellemében nevelkedtek. De mi lesz holnap? Pedig nekünk Kármán Mór tradícióját fenn kell tartanunk — nem azért, mert Kármán Mór felekezetünkhöz tartozott, hanem mert korának kétségkívül legkiválóbb pedagógusa és a mai magyar középiskolai rendnek megalkotója volt és azért szellemének ápolásával középiskoláink magas színvonalát biztosítjuk.

Tanárjelöltjeink szaktudásukat az egyetemen szerzik meg, ugyanott nyernek történeti és elméleti pedagógiai belatást a nagyműveltségű és nemesen gondolkodó Fináczy Ernő egyetemi tanártól, ki szintén Kármán Mór gondolköréhez tartozik és az egyetemen Kármán Mór méltó utódja. A gyakorlati évet valamely középiskolában kell eltölteniök és az év végén

tehetnek pedagógiai vizsgálatot. E gyakorlati év megszervezéséről van szó. A jelöltek u. n. vezető tanárokhoz vannak beosztva, kiknek vezetése mellett hospitálnak és gyakorolják magukat tantárgyuk tanításában. Bár középiskoláink rendelkeznek kellő számu, alkalmas, szakmájukban jeles vezető tanárokkal, ez még sem elegendő, szükség van még egynehány, a pedagógiai gyakorlatra vonatkozó és a pedagógiai vizsgálatra előkészítő előadásra is. Ezt legegyszerűbben egy tanárképzőintézet szervezésével lehet elérni. Nem kell minden középiskola mellé egy külön tanárképző, elegendő egy valamennyi számára. Nem kell valami nagy, komplikált szervezetre gondolni, nem kell külön épület, külön tanári kar, a meglevő iskolákban délután egy-két terem elegendő. Nem kell külön tanári kar, vannak még ma, (de hogy meddig, nem tudom, adja Isten, hogy sokáig) jeles tudósaink, kiket egy-egy előadás tartására meg lehetne nyerni. A költség tehát minimális. Az egész intézmény szervezését méltóbb kezekre bízni, mint *Alexander Bernátéra*, ma nem lehet. De mellette ott van még *Bánóczi József*, *Balassa József*, *Geréb József*, *Goldziher Károly*, *Heller Bernát*, *Marczali Henrik*, *Waldapfel János*, *Dénes Lajos*, kik mind nemcsak szakmájuk elsőrangú képviselői, hanem a tanítás minden művészetében jártas gyakorlati pedagógusok is. E felsorolás nem teljes és bocsánatot kérek, ha valamely érdemes tudósunkat kifelejtettem, nem sértő szándékból történt. Ezt a nagy értéket, amit e férfiak képviselnek, nem szabad használatlanul hevertetnünk. Nem kételkedem, hogy a zsidó tanárképzés érdekében készek lesznek nemes áldozatot hozni. Tulajdonképp a *Kármán-féle* gyakorló gimnázium újraélesztéséről van itt szó, csak más formában. *Kármán szellemét*, a mély pedagógiai belátás és pedagógiai haladás szellemét kell felekezeti középiskoláinkban megőrizni, hogy azok hazai közoktatásügyünkben méltó helyet foglaljanak el és felekezetünk diszére és becsületére váljanak. De gyorsan kell cselekednünk, mert ma még lehet, de holnap már esetleg késő lesz. Küldjön ki a pesti izr. hitközség, mint fentartó hatóság egy bizottságot, mely *Alexander Bernát* elnöklete alatt a zsidó középiskolák igazgatóiból áll és tegye feladatává a *Kármán Mór* nevére elnevezendő zsidó tanárképző intézet tervének és munkaprogramjának sürgős elkészítését. Ezzel tartozunk *Kármán Mór* emlékének.

Dr. Málnai Mihály.

TÁRCA.

Nyelv és tudomány.

Iskolai beszéd.

A Pesti Izraelita Hitközség polgári leányiskolájának Széchenyi-ünnepén elmondta :

dr. Szegő Arnold.

Kedves gyermekeim!

November 3.-án volt száz esztendeje annak, hogy egy fiatal magyar huszárkapitány, *Széchenyi István* gróf, hatvanezer forintot, birtokainak egy évi jövedelmét felajánlotta egy tudós társaság alapítására. Ennek a tudós társaságnak kettős feladata volt: egy az, hogy a magyar nyelvet ápolja, nevelje, virágzásra bírja, más az, hogy a tudományokat művelje és terjessze. Mert a magyar nyelv és a magyar tudomány egyaránt szegény és fejletlen volt abban az időben. *Széchenyi* kimondta a teremtő szót és fölépült a Magyar Tudományos Akadémia gyönyörű palotája a Duna partján, a nagy alapító szobra mellett. Azóta a magyar nyelv fája megizmosodott és pompás, illatos virágokat hajtott, a tudomány pedig, mint valami éltető, meleg forrás, áradt szét az egész országban.

Széchenyi István a legnagyobb magyar, ő építette fel az új Magyarországot.

És felépítette egy huszonhárom évig tartó háború után, amelyet Európa népei vívtak Napoleon, a franciák császára ellen. Ez a kegyetlen háború, amelyben a Habsburgok zászlai alatt a magyar nemzet is részt vett, elrabolta tőlünk az Alföld arany kalászt, hegyeink nemes ércét és koldussá tette az egész országot. Pénzünk papirronggyá süllyedt, száz papirforintért mindössze nyolc ezüst forintot adtak. Ezren és ezren vesztették el minden vagyonukat, a kereskedők százai csukták be boltjukat. A szántóföldek egy része parlagon hevert, nem volt, aki megművelje. A szolgaságban élő, tudatlan paraszt nem értett hozzá, hogyan kell a föld termő erejét fokozni, a Nyugat-Európában használt új mezőgazdasági gépeket hirből sem ismerte, de nem is igen törődött az eféle újításokkal, hiszen nem a maga földjét művelte, hanem a nemes úrét, aki az ősi birtokon kártyázással, mulatozással és vadászgatással töltötte idejét. Az ipar sem tudott kinőni pólyáiból, mert a bécsi kormány évszázadokon át gúzsba kötötte és arra kényszerítette az országot, hogy az ipari cikkeket Ausztriától vásárolja. Száz évvel ezelőtt nálunk csak háziipar volt, meg ugynevezett kisipar, mikor a mester egy-két segéddel dolgozik. A gyáripar meg sem született még, hiányoztak hozzá a gépek és a szakértő munkások. A kereskedelem ólomlábon járt, mert a közlekedő eszközök teljesen elhanyagolt állapotban voltak. Országutaink homok- és sártengerek, a Duna nagyszerű vizi útja kihasználatlan, csak vontatóhajók meg evezősök járnak rajta, a Vaskapu hatalmas sziklái és zátonyai pedig elzárják az utat Kelet felé. Mig a nyugati országokban már gőzvasút pezsdíti fel a kereskedelmet, nálunk — Pest és Kőbánya között — egyetlen szegényes kis lóvasút jár. És a közlekedés e súlyos bajait tetézi, hogy a kereskedők, ha rászorulnak, nem tudnak pénzhez jutni: Pesten, az ország legnagyobb városában, helyesebben szólva, legnagyobb falujában nincs egyetlen bank vagy takarékpénztár sem. Ez a szellemi szegénység és elmaradottság meglátszik a város külső képén is. A kicsiny, zezugos Belváros, ahol néhány emeletes ház és csinosabb üzlet is volt, a szabályozatlan Dunaparttól az ugynevezett hatvani kapuig terjedt, amely a Kossuth Lajos ucca és a Múzeum-körut sarkán emelkedett. A Belvároson kívül három városrésze volt még Pestnek: a Leopold, a Theresia és a Franzstadt kövezetlen, rossz uccáikkal és földszintes, szegényes házaikkal. Ott, ahol ma a főváros leggyönyörűbb uccái futnak végig és legpompásabb palotasorai emelkednek, mocsaras pusztaságok terültek el, amelyeknek még a tájkára sem mert menni az esti órákban a jámbor német-ajku pesti polgár.

Ilyen volt a száz év előtti Pest és a száz év előtti Magyarország.

Ezt a romlásnak indult, csüggedésbe és közönybe merült, tudatlanságba és tétlenségbe süllyedt beteg magyar nemzetet meggyógyítani, megmenteni és újra felemelni jött el, mint ragyogó fény a sötét éjszakába, gróf Széchenyi István.

Jött és országépítő nagy munkáját a magyar nyelv és a magyar tudomány gyámolításával kezdte meg.

Miért épen evvel? — Megmondom néktek.

Széchenyi István Bécsben született és anyanyelve nem a magyar volt, hanem a német. Csak később tanulta meg nyelvünket, amelyet egy ideig tördelve beszélt. Mikor aztán megtanulta, megtanult magyarul gondolkodni és magyarul érezni is. Azelőtt csak nevében és származására volt magyar, most magyarrá lett szívében is. Az édes, meleg magyar szó testvéreivé tette a magyar nép fiait mind, kicsinyét-nagyját, fiatalját-öregjét, nemcsak azokat, akik vele egyidőben éltek, hanem azokat is, akik régen meghaltak már és azokat is, akik még csak ezután fognak megszületni. Mert a közös nyelv az, ami az egymás nyomába lépő nemzedékeket összetartja, ami bennünket

egy ezredév óta éltet, a nyelv a mi szívünk, vérkeringésünk középpontja és a mi agyunk, amely nélkül gondolkodni sem tudunk. A magyar nyelv a mi drága, egyetlen, semmivel nem pótolható ékszerünk, amelybe a magyar múlt és a magyar jövő, a magyar fájdalom és a magyar remény, a magyar értelem és a magyar erkölcs, a magyar testvériség és a magyar hazaszeretet legszebb drágakövei vannak belefoglalva.

Ezért történt, hogy Széchenyi István, mikor álmatlan éjszakákon nemzete sorsán töprengett, a mindnyájunkat egybeforrasztó magyar nyelvben látta meg azt a szilárd talpkövet, amelyre az új Magyarországot felépítheti. Mert nyelvünket, ha ragaszkodunk hozzá, senki el nem veheti tőlünk, ellenben a nyelv segítségével, a benne élő győzhetetlen magyar lélekkel visszaszerezhetjük még mindazt, amit balsors és erőszak elraboltak tőlünk.

És az új Magyarország épületének második talpköve: a tudomány.

A próféta szavával hirdette Széchenyi: „Elvész az én népem tudomány nélkül!” Önönmagán ismerte fel e szózat mély igazságát. Mert ő maga sem válhatott volna nemzete vezérévé, ha nem olvasott, tanult volna szakadatlanul, ha lelkét nem művelte volna, ha be nem utazta volna Nyugat-Európa országait, hogy berendezésüket megismerje. A tudomány adta nekünk a merész ívű, büszke Lánchidat, amely Budát összekötötte Pesttel és megvetette alapját az új főváros fényes jövőjének. A tudománynak köszönjük az első gőzhajót, amelyet Széchenyi járatott a Dunán. Tudós mérnökök csapolták le az Alföld árterületeit, szabályozták a féktelen Tiszát, robbantották fel a Vaskapú szikláit, hogy utat nyissanak a magyar kereskedelemnek a tenger felé. Tudósok tanítottak meg rá, hogyan kell a föld meddő ölet termékennyé tenni, az állattenyésztést megjavítani, az ipari termelést gépek segítségével megsokszorozni. Mindezek a tervek és alkotások Széchenyi lelkében születtek, de a tudomány segítsége nélkül soha meg nem valósultak volna. Tudomány nélkül nincs igazi élet, nincs boldogulás, nincs haladás, csak nyomor van és állati tengődés. Tudomány nélkül nem tudunk szembeállni az erőnket fogyasztó, életünket pusztító gonosz betegségekkel. A tudás teszi széppé, nemessé az egyes ember életét és a tudás ereje emeli fel a nemzeteket is. A tudomány hatalom. Hiszünk a tudomány hatalmában. Hiszünk abban, hogy a tudomány valamikor egyesíteni fogja a küzdő, szenvedő népek millióit egy nagy családban, hirdetvén köztük az igazságot, a szeretetet, a béke ígét.

Kedves gyermekeim, ez az iskola a művelődés egy őrtornya, egy vára és mi vagyunk annak katonái. Széchenyi, a mi vezérünk, a mai napon kettős üzenetet küld nekünk. Az egyik így szól: szeressük, ápoljuk, gondozzuk a mi nyelvünket, mert aki a magyar nyelvet szereti, az szereti ezt a földet, ezt a népet, ezt az irodalmat is és nem fog tőlük elszakadni sohasem. A másik üzenet így szól: Dolgozzunk, tanuljunk, magyar fiúk és magyar leányok, mert aki munkáját elvégzi, önnön lelkét építi, az az új Magyarországot is építi, azt a Magyarországot, amelynek gondja annyiszor virrasztott Széchenyi ágyán, amelynek sorsa drágább volt neki, mint önlelke nyugalma és boldogsága s amelynek jövőjét, lázas, zaklatott, emésztő munkában, hűséges, odaadó, forró szeretettel szolgálta mind halálig.

Ha a magyar iskolák őrtornyaiban mindenütt megértik és megfogadják a vezér szavát, ha az egész magyar ifjúság, mint egy ember, becsülettel fogja megvívni a munka és a tudás harcát, akkor, bizony mondom, valóra fog válni Széchenyi próféta lelkének csillogó, merész, égbetörő alma és Magyarország boldogabb lesz, mint valaha volt.

EGYESÜLETI ÉLET.

Felhívás Tagtársainkhoz!

1. Minthogy a folyó év végéhez közeledik, újból és nyomatékosan felhívjuk tisztelt tagtársainkat, hogy az **1925. évre** tagdíj fejében 60 ezer koronát, az **Értesítő** fentartásához való kötelező hozzájárulás fejében pedig 20 ezer koronát, összesen tehát **80 ezer koronát** a küldött csekklap felhasználásával pénztárunkba mielőbb befizetni sziveskedjenek, mert különben Egyesületünk folyó szükségleteinek ellátása, elsősorban pedig a külföldi egyetemeken tanuló diákjaink támogatása fennakadást szenvedne.

2. Sajnálattal állapítjuk meg, hogy az ország zsidó hitközségeinek **alig egyötöde lépett be eddig Értesítőnk előfizetői sorába.** Közgyűlésünk egyhangú lelkes határozattal mondotta ki, hogy az **Értesítő,** amely éltető lelke Egyesületünknek, ezentúl havokint, a régi terjedelemben jelenteti meg. E határozat végrehajtása azonban súlyos anyagi terhet jelent Egyesületünkre, amelyen csak úgy könnyíthetünk, ha mentől több előfizetőt szerzünk lapunknak. Ezért bizalommal kérjük tisztelt tagtársainkat, **járjanak közbe illetékes helyen: a hitközségek vagy iskolaszékek elnökeinél és biztosítsák minél előbb a kitközségek támogatását.** Tisztelt tagtársaink bugóságán múlik elsősorban, hogy az **Értesítőre** vonatkozó határozatot következetesen végre tudjuk-e hajtani.

3. A **Chanukka-ünnep** közeledtével nagyon kérjük tisztelt tagtársainkat, hogy mikor az ifjúsággal műkedvelői előadásokat rendeznek, gondoljanak Egyesületünkre és **juttassanak az előadások jövedelméből karitatív intézményeinknek is.** A súlyos gazdasági helyzet erősen megapasztotta jövedelmeinket, elsősorban az Egyesületünknek felajánlott templomi adományokat úgy, hogy állandó szükségleteinket is csak nehezen tudjuk fedezni. Kérve kérjük tisztelt tagtársainkat, ne hagyják cserben az Egyesületet, mert kellő anyagi eszközök híján működésünk lépten-nyomon megbénul. A közösségünk nagy céljaiért való küzdelemben csakis a magunk erejére támaszkodhatunk.

A Chanukka előadások céljaira alkalmas szindarabokkal szívesen szolgál az **Értesítő szerkesztősége.**

Az elnökség.

Miniszteri intézkedés a szukkosz-ünnepi szünet ügyében.

Folyó évi szeptember hó folyamán *Gárdos Mór* tagtársunk indítványára a központi választmány az Izr. Orsz. Iroda útján azzal a kérelemmel járult a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz, hogy az áll. polg. leány- és fiúiskolák részére 1923-ban kiadott Rendtartási Szabályzat 107. §-át, amely az izr. tanulókat a Szukkosz ünnep 7. és 8. napján mentesíti az iskolában való megjelenéstől, oly módon változtassa meg, hogy a 8. és 9. nap legyen iskolai szünetnap, hogy így Szimchasz-Tóra napján, ezen az egyik legszebb és legfontosabb ünnepünkön is megjelenhessék ifjúságunk az istentiszteleten.

Ez ügyben a vallás- és közoktatásügyi miniszterium f. é. október 23-án 71.944/925. sz. a. következő rendeletet intézte valamennyi kir. tanfelügyelőhöz és tanf. kirendeltség vezetőjéhez:

„Az állami polgári fiú- és leányiskolák számára 106.000/923. VI. sz. rendelettel kiadott Rendtartási Szabályzatnak az izraelita vallású tanulók fölmentésére vonatkozó 107. §-át oda módosítom, hogy e tanulók nem a Szukkosz (sátoros ünnep) hetedik és nyolcadik, hanem a nyolcadik és kilencedik napján mentendők fel az iskolában való megjelenés alól.

A §. egyéb intézkedései érintetlenül maradnak.

Felhívom Címet; hogy erről a felügyelete alá tartozó állami, községi, izraelita, társulati és magán polgári iskolák igazgatóságait a Rendtartási Szabályzatban a változtatás keresztülvitele érdekében értesítse.“

1925. október 21-től november 20-ig befolyt tagdíjak és adományok kimutatása.

Az összegek ezer koronákban értendők.

Pártoló tagdíjat befizettek: Izr. hitközség Balassagyarmat 100, Neumann Dezső Tiszabő 10 ezer koronát.

Rendes tagdíjat befizettek: I. *Budapestről:* Barta Emilia 60, Domány Margit 35, Engel Adolf 50, Hegedüs Ábrahám 60, Herczeg Ármin 60, Kovács Miksa 60, Krammer Miksa 60, Róna Jakab 60, Róna Lipót 60, Sziráki Márton 60, Strauber Jakab 60, Tolnai I. Béla 60, Wachsberger Mózes 60 ezer koronát.

II. *Vidékről:* Adler Samu Balassagyarmat 50, Barta Fülöp Veszprém 60, Biedermann Adolf Eger 60, Ecker György Nagyvázsony 60, Fried Sámuel Csurgó 60, Friedländer Henrik Sáropatak 60, Gábor Ignác Marcali 60, Gárdos Mór Pesterzsébet 40, Goldmanné Kaufmann Franciska Lengyeltóti 60, Grosz Ede Karcag 60, Halász Jenő Nagykanizsa 30, Halász Sámuel Eger 30, Havas Henrik Kiskőrös (önkéntes tagdíjbefizetése) 40, Havas Rezső Nagykanizsa 30, Hoch József Pécs 60, Horovitz Jakab Hódmezővásárhely 60, Jenei Dávid Csepel 40, Kertész József Nagykanizsa 30, Klein Mór Balatonfőkajár 20, Komlós Dezső Eger 60, Korányi József Eger 60, Kun Lajos Baja 60, Láng Ignác Kaposvár 60, Laufer Ignác Ózd 40, Löwinger József Tiszafüred 60, Neumann Béla Szolnok 60, Neumann János Rákosszentmihály 60, Neumann Vilmos Tiszabő 50, Pártos Károly Vasvár 60, Polgár József Szekszárd 60, Rosenberg Salamon Mátészalka 60, Rosenfeld József Baja 50, Roth Sámuel Nagykálló 60, Scheer Bernát Baja 60, Schlesinger Vilmos Villány 20, Szabó Adolf Jászberény 60, Szabó Klára Orosháza 60, Steuer Jenő Sopron 50, Szilárd Berta Körmend 30, Dr. Vajda Béláné Nagykanizsa 30, Weisz Ábrahám Paks 60, Weisz Gabor Pécs 60, Weisz Miksa Mátészalka 40, Weisz Sámuel Ajka 20, Dr. Winkler Ernő Nagykanizsa 30 ezer kor.

Adományok az Izr. Tanügyi Értesítőre: I. *Budapestről:* Domány Margit 65, Engel Adolf 10, Hegedüs Ábrahám 20, Herczeg Ármin 20, Kovács Miksa 40, Krámer Miksa 20, Róna Jakab 40, Róna Lipót 20, Sziráki Márton 20, Strauber Jakab 20, Tolnai I. Béla 20, Wachsberger Mózes 20 ezer koronát.

II. *Vidékről:* Biedermann Adolf Eger 40, Csurgói izr. hitközség 100, Ecker György Nagyvázsony 40, Fried Sámuel Csurgó 20, Friedländer Henrik Sáropatak 20, Gábor Ignác Marcali 20, Gárdos Mór Pesterzsébet 20, Grosz Ede Karczag 20, Halász Jenő Nagykanizsa 20, Halász Sámuel Eger 40, Havas Rezső Nagykanizsa 20, Hoch József Pécs 40, Horovitz Jakab Hódmezővásárhely 20, Jenei Dávid Csepel 10, Kertész József Nagykanizsa 20, Knopfler Sándor Sátorajajhely 30, Komlós Dezső Eger 40, Korányi József Eger 40, Kun Lajos Baja 20, Láng Ignác Kaposvár 20, Laufer Ignác Ózd 100, Löwinger József Tiszafüred 20, Neumann Béla Szolnok 20, Neumann János Rákosszentmihály 20,

Neumann Vilmos Tiszabő 16, Pártos Károly Vasvár 40, Polgár József Szekszárd 20, Rosenberg Salamon Mátészalka 20, Rosenfeld József Baja 20, Roth Samuel Nagykálló 20, Scheer Bernát Baja 20, Schlesinger Vilmos Villány 15, Szabó Adolf Jászberény 20, Szabó Klára Orosháza 20, Dr. Vajda Beláné Nagykanizsa 20, Weisz Ábrahám Paks 20, Weisz Gábor Pécs 20, Weisz Miksa Mátészalka 40, Dr. Winkler Ernő Nagykanizsa 20 ezer koronát.

Előfizetések az Izr. Tanügyi Értesítőre: Dr. Fischer Gyula Budapest 100, Győri izr. hitk. 100, Dr. Hajdu Miklós 100, Izr. hitk. Marcali 100, Izr. hitk. Körmend (1926-ik évre) 100, *Hoch József utján:* Fuchs Sándor Pécs 100 és Roth Sándor Pécs 100 ezer koronával.

Adományok egyesületi célokra: Bajai izr. tantestület 300, Laufer Ignác Ózd 84, Orth. izr. elemi iskola Balassagyarmat 100 ezer koronát.

Adományok árva-alapra: Bajai izr. tantestület 300, Laufer Ignác Ózd 60 ezer koronát.

Adomány Üdülőházi alapra: Weisz Ábrahám Paks 20 ezer koronát.

Alapítványok növelésére befizettek:

A Balassagyarmati izr. tant. árva-alapra: Izr. el. isk. Balassagyarmat 200 ezer koronát.

A Dr. Bánóczi József-alapra: Laufer Ignác Ózd 40 ezer koronát.

A Klein Gyula és neje tanítói segélyalapra (új alapítvány): Orth. izr. elemi iskola tantestülete Szombathely 800 ezer koronát.

KÖNYVISMERTETÉS.

A gyermek szellemi fejlődése. (Abriss der geistigen Entwicklung des Kindes) von Karl Bühler Prof. an der Universität Wien (1925 Leipzig, Wissenschaft und Bildung sorozat).

E terjedelmére kicsiny művet, mely a szellemi élet fejlődését biológiai alapon akarja megrajzolni, széles alapokra fektetett, mindenre kiterjedő, szigorúan tudományos objektivitás jellemzi. Meghatározásai pontosak, a lényegét érintők és rövidségük ellenére kimerítőek. Szerkezete világos, fejezetekre és alfejezetekre osztása által könnyen áttekinthető. Megvan benne a tudós szerénysége, látja tárgyának még megoldatlan, távoli perspektívát és nem vindikálja magának, hogy feltétlenül biztos minden megállapítása. A gyermekpszichológiával foglalkozó tanító már csak azért is haszonnal olvashatja e könyvet, mert nemcsak az eddigi eredményeket kapja rövid összefoglalásban, hanem új feladatok perspektívája is megnyílik előtte.

Alábbiakban rövid, vázlatos áttekintését adjuk.

Hogy a gyermeki lelket megértsük, vissza kell mennünk az ősemberhez. Még ennél is célszerűbb az állatvilággal való összehasonlítás. Az állatvilágot *ösztöne* viszi primitív életfunkciók teljesítésére. A tojásból kikelő csirke viszonylag fejlettebb az újszülött gyermeknél, mert szaladgál és élelmét maga keresi. A gerinceseknél szerepe van a *dressurának* is, még pedig nemcsak az ember által végzettnek (pl. kutyánál), hanem ide tartoznak a begyakorlást célzó játékok is. (Macska az egeret helyettesítő gombolyaggal). Az *intellektus* már csak az embert jellemzi. Ennek legfőbb jellemzője a *feltalálás* (Erfinden). Adott helyzetben pl. egy cél elérésére a megfelelő eszköz kiválasztása és alkalmazása. Az ember intellektusát nem maga szerezte. Nemzedékek munkálkodtak rajta s az öröklés továbbította. Az öröklés törvényeinek felismerése (mendelizmus) és gyakorlati alkalmazása, az eugenika, a jövő feladata.

Ez általános rész után áttér a gyermeki lélek vizsgálatára s a maga elődjeként W. Preyer „Seele des Kindes“ c. művét jelöli meg, mint amely először helyezte biológiai alapra a gyermekpszichológiát. Megállapítja, hogy a gyermekkor a serdülő korig tart s hogy a pszichológia nem a kivételekkel, hanem az átlagos gyermekkel foglalkozik. A tulajdonképeni gyermekkor is részekre tagozódik: nyúlkaló, szaladó és beszélő korszakra (Greifling, Läu ling és Sprechling) aszerint, hogy milyen új képesség kerül előtérbe. Beszél a testrészek fejlődéséről s egymáshoz való arányáról, az agy fejlődéséről, mellyel együtt halad a szellemi élet fejlődése.

Az első életévvel részletesen foglalkozik. A gyermek ösztönélete szegény. Kiabál, szopik és reflex mozdulatokat végez. Hogy egyelőre hátrányban van az állattal szemben, ezért majd később a természet kárpótolja az intellektussal. Az első évben csak üg ességeket sajátít el, melyekben működik az öndressura: ül, nyulkál, forog, szemét forgatja, járni tanul. 10—11—12 hónapos korában teljesítményei eléri a majoméit. Ez a „csmpánz korszak“. Majd bálni kezd az eszközökkel és beszélni kezd. Ekkor már minden állat fölé emelkedik. Tudósok megállapítása szerint a csecsemő gögicselésében az összes nyelvek fonetikai elemei megvannak. Majd a beszéd megértése s az értelmes szavak kimondása következik. A gyermek kíváncsi lesz az őt környező személyek és tárgyak nevére. Érzékszerveit készen hozza a világra, mégis lassan fejlődik ki alkalmazásuk. Pl. a csecsemő is lát, de távolság felismerésére csak a tapasztalat tanítja meg. (Hold után kapkod.) Még lassabban fejlődik időfogalma. Ez a várakozással függ össze. (pl. holnapra ígérnek neki valamit.) Ez a harmadik évben jelentkezik. Legelőször a holnap és tegnap fogalma tisztázódik, legkésőbb az óra és perc fogalma. (6-ik év.)

Tárgyakat, embereket korán felismer a gyermek. Helyes fogalom személyről vagy tárgyról már később fejlődik, fokozatosan. Kezdetben a képet aequivalensnek tekinti a tárggyal (fél a macska képétől). A *gyermek emlékezete* az élményt nem tudja még megkülönböztetni képzelődéseitől, innen erednek a kisgyerek hazugságai. Az emlékezés kezdetleges formája a ráismerés. A gyermek megismeri anyját, szobáját. Minél idősebb, annál hosszabb idő után is ráismer. Két éves gyerek emlékei felnőtt korára is megmaradnak. Amit elfelejt e korból, könnyebben tanulja meg újból. Pl. elfelejtett anyanyelvünket hamarabb tanuljuk meg újból, mint idegen nyelvet. A gyermek teljes emlékezete a 2-ik évben fejlődik s rendes napi foglalkozására vonatkozik. Lassankint fejlődik az egyes izolált eseményre való emlékezés (pl. egy óra előtt az ágy alá gurult labda). Előmozdítja az emlékezést az élénk érzelmi kíséret.

Képzlet. Hogy a gyerek képzelete meginduljon, játékra van szüksége. Első játékaik kísérletek, melyekkel megismeri a dolgokat, (látás, tapintás, szétszedés). Ezután jön az *illuziójáték*, melyben a gyermek színész, aki egy felnőtt ember szerepébe éli bele magát (kislány babája — anyásdi játék). Miként az állat a gyermek is a jövő munkát gyakorolja játékában. A beleképzelésnél ugyan a gyermek képzelete működik, de a beleélés nem túl mély. A gyerek uralkodik a játékon, abbahagyja és kilép az illuziókörből.

A *mesefantázia*. A primitív népek és a gyermek mesefantáziája egyezik. (Grimm). A gyermek mesekorszaka 4 éves korában kezdődik és kb. 9 éves korig tart. (Falusi gyereknél tovább). A gyermek első meséje a Struvel-Péter mese, melynek középpontjában a gyermek napi élete áll. Utolsó meséje a Robinson, melyben a fantázia már valóságos dolgok körül forog és helyet enged az olvasó kritikájának, amit a naiv olvasó nem ismer.

A *mese analízise*. A mese néhány alakot ismer csak. Főszemélyek: gyerekek vagy házasulandók. Mellékesek: apa, anya, mostoha, csodás lények: törpék, óriások. A mese szereplői *tipusok*, nem egyének. Milió: a gyerek világa. Döntő esemény: valamely csoda. Motiváció, juttalom, büntetés egyszerűek, autoritás-morál uralkodik. A mese technikája is primitív: bevezetése jóslat, parancs vagy tilalom, ami beválik, vagy áthágják. Jelenetekre tagozódik és visszatérő motívumok vannak benne.

A mese a fantáziának nem egész terjedelmét mozgatja meg. Megengedi a gyors és váratlan alakváltozást (elvarázsolás), helyszinváltozást, de például két szimultán cselekvés egyszerre való elképzelését már nem. A pompa jellemzése is egyszerű; bőven bearanyoz mindent, de színeket nem ismer. Kedveli az ellentéteket és a fokozást, mert a primitív ember csak így tudja egymástól megkülönböztetni az alakokat. A gyerek összehasonlításra nem képes, ezért nincsenek a mesében költői hasonlatok.

A *rajzolás fejlődése*. A gyerek rajzolási készségének fejlődésében hármaskozatot küömböztetünk meg: céltalan firkálás, az ábrázolási szándék felmerülése és ornamentum-rajzolás korszaka. Legszívesebben embert és háziállatot rajzol a gyerek, később fát és házat. A rajzok *sematikusok*, a testrészek aránytalanok, elhelyezésük is hibás. Miért rajzol a gyerek hibásan, holott helyesen lát? Szerző szerint

ennek oka, hogy a beszéd korának beálltával a gyermeknél a konkrét dolog helyébe a fogalom lép s így nem a látott tárgyat, hanem róla való tudomását rajzolja (profilban rajzolt fejen két szem, zsebben látható pénz). A gyerek célja valami történet ábrázolása. Ebből a tökéletlen rajzból származik a primitív népeknél az írás, (képirásból kurzív írás), a rajzolás pedig a gyermekek átlagánál elmarad. Felnőttek között is kevés a jó rajzoló.

A gondolkodás fejlődése. Gyermekek gondolkodását a beszédén figyelhetjük meg. Eleinte egyszavas mondatai vannak, melyekben már néha az ítélet kritériumait véljük felismerni. A második év közepe táján már kétszavas mondatai is vannak s így lassankint több szavas állításai és kívánságot kifejező mondatai. Nyelvtani kapcsolatok még hiányoznak. A kapcsolatot a hangsúly helyettesíti. Lassankint kitejődik a szavak hajítása is, mégpedig kb. egy időben az igeragozás és névszóhajítás. Az analógia működik és segíti a gyermeket a nehéz műveletben, amit a hibás képzéseknél látni világosan. (Gross-grösser, Nacht-nachter; szép-szépebb). A harmadik év végén már összetett mondatot is ismer a gyermek.

A gyermek ítéletei az u. n. kérdező korszakban kezdődnek. Az egyszerű tények konstatálása után azok összefüggéseire lesz kíváncsi. Az első, a gyermeket érdeklő összefüggések a nagyok célszerű cselekvéseire vonatkoznak.

A fogalmak kialakulása. A dolgok lényegére vonatkozó igazi miértkérdések azonban csak az iskolaköteles kor idejében jelentkeznek. A gyermek lelkében teljes kaosz van, de ettől nem kell megijedni, mert ez a rendetlenség a fejlődő intelligencia jele és szükséges az új rend kialakulásához. Legelőbb a tárgyak nevét, később a fogalomneveket ismeri meg. Már ez utóbbi tisztázása az iskola feladata. A logikai megértés a célszerű cselekvés felismerésénél kezdődik. A felnőtt cselekvésének megértése hód a gyermek számára saját helyzetének felismeréséhez. Mikor a gyermek először érti meg a világot, önmagára vonatkoztat mindent, világnézete egocentrikus.

Itt befejezi vizsgálatát e könyv szerzője. Körülbelül 6 esztendő korig jutott el élvezetes és komoly belemélyedést érdemlő munkájával. *Dr. Bán Margit.*

Nekrológ a szív emberéről.

Baumgarten Samu

„Azt a kis patakot, mely
a szívet hajtja,
Ha egyszer kiapadt, meg
nem indíthatja
Oceánja vérnek.“

Arany János.

Aggodalom fog el, hogy nem anakronizmus-e mai napság a szivről beszélni? Mai napság, mikor, ha akarunk is hinni, legalább is kételkedünk mindenben — egy kicsit. A szkepszis kora ez, amikor az ideálok hátterébe odaképzjük az árnyékokat, hogy sötét körvonalakkal eltakarják a ragyogást. Mikor a napfényben is foltokat kutatunk és a szeid csillagok rezgését arányszámokkal fejezzük ki. Lehet-e még ma a szivről beszélni? ... Lehet, — kell is.

Egy ember van itt előttünk, akinek a teste eloszlott, porrá vált, egyesült az örök anyafölddel. És minél apróbb részecskékre bomlik, a szive, a lelke annál nagyobbra nő előttünk. Egy ember. az élet alkonyának fakó színével törődött arcán, szelid, jóságos szemeiben a tiszta égbolt derűjével. Egy melegen lüktető sziv, amelynek minden dobbanása ugyanazt az imádságot ismétli szüntelen: Legyünk emberek, testvérek és magyarok! Egész egyénisége, egész lelke a haza és felebaráti szeretet szent fogalmával telik el.

Igen, igen, tisztelt kétkedők, voltak és vannak, — s reméljük: lesznek is — mindig emberek, akikben valamivel több van az istent szikrából, mint az emberi állatból; emberek, akik szivük mélyén ápolgatják az ideálokat, amik nélkül az

ember élete üres semmiség, tartalmatlan, céltalan anyagi élet volna. *Baumgarten Samu* azok közül való volt. Sajnos csak *volt*, mert a borongós november egyik napján örökre búcsút vett e földi élettől.

Ünnepi csendben, ceremóniamentesen, de annál melegebb érzéssel kísértük ki a győrszigeti izr. temetőbe porrészeit. Temetése méltó volt az ő egyéniségéhez és életéhez. Egykori működési helyének: iskolájának udvarán állottuk körül koporsóját búcsuszóra. Öreg volt már, pályáját már megfutotta, s mégis oly fájó volt megválni tőle. Mélyen megindító volt a sirnál, mikor felhangzott a gyászszolozsma s aztán a koporsó leereszkedett; *Baumgarten Samu* eltávozott örökre erről a földről 78 esztendő után.

Méreteken, vonalakban szinte szédítően nagy az a pálya, amit megfutott. De minden emberi pályának értéket csak sulya, tartalma ad. Jólesik, hogy *Baumgarten Samu*t, mint a szép élet egyik példaképét láthatjuk magunk előtt. Ő-szesen 55 esztendőt töltött a nevelés szolgálatában. Egy emberi életnek is elég. 50 esztendeig szolgált a *győri izr. elemi népiskolát* előbb mint osztálytanító, utóbb mint igazgató, majd mint iskolafeügyelő. Oly jól esik, hogy az ő személyben mintegy megmagasztosulva láttuk a nehéz, küzdelmes, de gyönyörű tanítói pályát. Ő életével tett tanuságot róla, hogy a népnevelői pálya nem robot, hanem magasabb rendű hivatás. Ő 55 évig viselte a nehéz, de gyönyörűséges igát s mikor a próféták korában megvált iskolájától, frissen, ép lélekkel, egészséges szívvvel, mosolyogva távozott innen. Nem fásult el, nem lett mizantróp. Harmonikus lélek volt s az is maradt.

Baumgarten Samu példája volt a jó és lelkiismeretes tanítónak, akinek emlékét tanítványai sohasem tudják elfelejteni, mert jóságos munkájának áldott nyomai és hatásai elkísérik őket egész életükön. A tenniakarás és az idealizmus: ez a két csodálatos, nem e világból való tulajdonság nyomott bélyeget *Baumgarten Samu* minden munkájára. Ezek a ritka szép tulajdonságai készítetnek bennünket arra, hogy ne menjünk el szótlanul sirja mellett. És még három jellemvonás az, ami kínálkozva kínálkozik ez alkalommal a felemlítésre, hogy hosszú, áldásos munkájának, sikerének titkát világosabban láthassuk.

Az első: *puritán becsületessége, tiszta jelleme*. Tulajdonképpen természetes dolog az emberek között a reájuk bízott dolgokban való hűség, tisztalelkűség, a magával az emberi étellel járó felelősségérzetből fakadó jóság s mégis mindig kalapot kell emelnünk s megkülönböztető tisztelettel kell megállanunk az igazi karakterek előtt. *Baumgarten Samu* ilyen volt.

A második jellemvonása: *a fáradhatatlan munkásság*. Oh, nem a mindennapi kötelességek jól-rosszul való elvégzése, nem az órák kitöltése, hanem a lélek szerint való munka volt az ő eleme. Jól tudta, hogy ebben a földi életben alig van tisztább gyönyörűség és igazibb öröm, mint lelkiismeretünk megnyugtató szava kötelességeink hű és pontos teljesítése után.

A harmadik jellemvonása: *a szeretet*. Ennek a gyakorlásában ugyyszólván unikum volt. Benső sugallatából ismerte az apostol szavait: „*A szeretet mindent elfedez, mindent hiszen, mindent remél, mindent eltűr.*“ A hozzá közel s távol állók egész serege tesz tanuságot jóságos, szerető szívéről. Emberszeretet, testveri együttérzés gyönyörű gondolata szövődött át beszédein, cselekedetein.

Bölcs munkájának gyümölcseit nemcsak az iskolában látta érlelődni, hanem azon kívül is és nem csupán a hitközségi életben, hanem az egész városban. Hisz tudjuk, hogy nyelvtanítással is foglalkozott és felekezeti különbség nélkül sok család gyermeke tőle sajátította el német nyelvtudását.

Hintsük be hát nyugvóhelyét, azt a kis halmot ott a holtak birodalmában virággal; álljuk körül a sirt, amelyben kifáradt nemes szive pihen s meghatott érzéssel mondjunk áldást poraira.

Szeretett és becsült, immár néhai jó kartársam és barátom! Szívem igaz érzése készítetett arra, hogy elköltözésed gyászos alkalmából a föntieket elmondjam s ezzel letegyem a baráti szeretet cipruságát frissen domboruló sírodnak halmára. Te már elmentél oda, ahol nem fáj semmi, mi, ritkult számu veterán kartársaid még itt tapossuk a síralom völgyét. „Mint aggmadár a költöző seregből, eimaradtunk tőled, tőletek.“

Eltávozásod eszembe juttatja *Lévay József*nek, *Arany János* kortársának és

legjobb barátjának Arany János születése századik évfordulója alkalmára irt ódai hangulatu következő klasszikus sorait:

„Jövel most hozzánk, tekints le egedből,
Megdicsőült barátunk', kartársunk'!
Üdítő fény sugárzik szellemedből,
Nemes gyönyör veled társalganunk.

— — — — —
Leszáll az éj, végkép elhallgat a dal:
Emelj föl engem a mennybe magaddal,
Hogy üdvözülten üdvözöljelek,
S ott is csodáljalak, szeresselek.“

Győr, 1925. november hó 5.

Benedek Vince,
nyug. evang. el. isk. igazgató.

VEGYESEK.

A recepció ünnepe. Fényes keretek között, a meghívottak ezreinek lelkes részvétele mellett ülte meg a Pesti Izr. Hitközség november 22.-én a recepció emlékünnepét, amely egybeesett a hitközség fennállásának 125-ik évfordulójával. A lélekemelő ünnepen, amely a Vigadó nagytermében folyt le, a kormány és a főváros képviselői előtt dokumentálta a hitközség kebelében tömörült százezernyi zsidóság törhetetlen hűségét a magyar hazához, amely előbb egyenlő jogu polgárai közé iktatta a zsidókat, majd ősi szent vallásunkat is befogadta a magyar alkotmány sáncaiba.

A kettős ünnepből kivették részüket a hitközség által fentartott iskolák is, amelyeknek ifjusága tanítóik és tanáraik vezetése mellett áldozott a nagy napok emlékének. Az ifjuság szónokai, akik megfelelő módon méltatták a recepció jelentőségét a magyar zsidóság életében, a következők voltak: a Wesselényi uccai elemi fiu- és leány iskolában *Ábrányi Aladár* igazgató, a józsefvárosi elemi iskolában *Erdős József* igazgató, a polgári fiúiskolában *Dr. Bernáth Miklós*, a polgári leányiskolában *Dr. Bolgár Ferenc* tanárok, végül a hitközség két gimnáziumában *Dr. Glücksthal Samu* és *Dr. Körmöczy Zoltán* előljárók. Az iskolai ünnepélyeket az ifjuság énekei és alkalmi szavalatok tették élénkebbé és változatosabbá.

A „Sátoraljaúj helyi izr. iskolázó gyermekek segélyző egyesület“ ötven-éves jubileuma. A nemes célú egyesületet bold. *Singer* Izrael neves pedagógus és hittudós és *Knopfler Sándor* a magyar zsidó tanítók érdemes nesztorá alapították ötven évvel ezelőtt. 1875. november elején tartották meg az úgynevezett kezdeményező gyűlést. A gyűlésen megjelent hitközségi tagok közül egyedül *Zinner Henrik* és *Knopfler Sándor* vannak még életben. Az egyesület aztán rövidesen megalakult, s f. hó 1-én ünnepelte áldásos működésének ötvenedik évfordulóját. Az egyesület ünneplő közgyűlésén a hitközség színe-java, különösen számos hölgy jelent meg. *Reichard Salamon* dr. egyesületi elnök megnyitójában lelkes szavakkal üdvözölte a nagy számban megjelenteket, köztük *Bernáth Aladár* alispánt és *Görgey István* nemzetgyűlési képviselőt. Majd visszapillantván az egyesület múltjára, megemlékezett mindazon nemeslelkű férfiakra és nőkre, akik hervadhatatlan érdemeket szereztek az egyesület felvirágoztatása körül. Megható szavakban fejezte ki hálás elismerését az egyesület két alapítójának, bold. *Singer* Izrael emlékének és *Knopfler Sándor*nak. Erre következett *Gáspár Sándor* dr. egyesületi titkár jelentése az egyesület ötvenéves működéséről, majd száz gyermek felvonulásával egy árva gyermek köszönő beszéde és *Feldbraut Fülöp* kántor megható imája a jobblétre szenderült egyesületi tagok lelki üdvéért. Beszéltek még *Róth* Sámuel főrabbi, *Roboz Bertalan* dr. iskolaszéki elnök, s *Fodor Sámuel* iskolaigazgató. Azután *Zinner Henrik* és *Knopfler Sándor* mély hatást fejtő szavakban köszönték meg ünnepeltetésüket. Végül az iskolai énekkar *Horn Mór* tanár vezetésével elénekelte a nemzeti himnuszot, mire az elnök a szép, lélekemelő ünnepséget berekesztette. Most a rendes évi közgyűlést s a tisztújítást tartották meg. A közgyűlés dr. *Reichard Salamon* elnök indítványára *Zinner Henrik* és *Knopfler Sándor* alapító tagokat és *dr. Berger Józsefnét* az egyesület volt érdemes elnökét, aki fáradságot nem ismerő buzgalommal igyekezett az egyesület nemes céljait mennél sikeresebben megvalósítani és *dr. Garai Arminnét*, ki nagy ügyszeretettel vezeti az

egyesületet, disztagokká választotta meg. Az évi számadások előterjesztése után a közgyűlés újból megválasztotta elnöknek *Reichard* Salamont és társelnöknek *Dr. Garai* Ármínnét, pénztárossá *Zinner* Adolfot és titkárrá *dr. Gáspár* Sándort.
Fodor Sámuel.

Palágyi Lajos — a recepció úttörője. Nagy örömünkre és büszkeségünkre szolgál, hogy a recepció ünnep fényének egy sugara ráesett a mi kitűnő tagtársunkra, *Palágyi Lajosra* is, aki — mint ismeretes — harminc esztendővel ezelőtt *Vázsonyi Vilmos* oldalán elsőül küzdött a recepcióért. A jubiláris ünnepségek sorain, a Központi Zsidó Diáksegítő Bizottság országos diszülésén, *Dr. Hevesi Simon főrabbi* az egybegyűlt nagy közönség lelkes tapsai között megleghangú beszédben aposztrófálta a jubiláns költőt, aki „fiatal lelke tüzes költészetével szolgálta a recepció ügyét”.

A Magyarországi Tanítóegyesületek Országos Szövetsége december 29-én (kedden) délelőtt 9 órakor tartja *igazgatósági ülését*, amelynek tárgysorozata a következő:

1. Megnyitó. Tartja: *Rákos* István elnök.
2. Főtitkári jelentés. Előterjeszti: *Simon* Lajos főtitkár.
3. A tanítószeg anyagi ügyei. (Beszámoló a státuszrendezés következtében előállott tevékenységről.)
4. A III. Egyetem Tanügyi Kongresszus.
5. A tanügyi jóléti intézmények.
6. Jelentés a szakosztályok működéséről.
7. Pénztári jelentés.
8. Jelentés a lap ügyéről.

Az *Eötvös-alap* december 28-án délelőtt 9 órakor tartja meg választmányi ülését.

Tizezer oklevél nélküli tanító Angliában. Angliában a tanítóknak 3féle típusa van: *certificated*, azaz intézeti kiképzésben részesült okleveles tanító; *uncertificated*, azaz intézeti kiképzésben nem részesült, de képesítő vizsgálatot tett tanító és *supplementary*, azaz kvalifikációval nem bíró tanító. A *certificated* tanítók átlagos fizetése 1914-ben 118 font, 1924-ben 289 font. *Uncertificated* tanítók átlagos fizetése 1914-ben 58 font, 1924-ben 147 font. *Supplementary* tanítók átlagos fizetése 1914-ben 40 font, 1924-ben 96 font. Mint látjuk, a három tanítói típus fizetése közt lényeges különbség van. Feltűnő az első két kategóriának csaknem 100%-os differenciája. Az oklevél nélküli tanítók — úgy látszik — nem állanak nagy tiszteletben, „Bottom dog” (szárazföldi kutya) a gúnynevük. A nevelésügyi-miniszterium (Board of education) felszólítja az iskolafenttartókat, hogy a legelső kínálkozó alkalommal szabaduljanak tőlük. Csakhogy ez nem olyan egyszerű dolog, minthogy számuk 10.000-re rug. A miniszterium évi jelentése örvendezve jelenti, hogy az okleveles tanítók létszámában felfelé menő tendencia van és lemenő irányzat az oklevél nélküli tanítókéban. Az oklevelesek száma 1913—14-ben 66,6%-ot, az 1922—23 években pedig már 72,5%-ot tett ki (*The Schoolmaster*).

Együlési iskolapadok, jól szellőzött osztályok és — iskolai fegyelm. Egy londoni tanítónő, akit angol szokás szerint egy évi gyakorlatra egy kanadai iskolához helyeztek át, feljegyezte ott szerzett érdekes tapasztalatait. Megemlíti többek között, hogy Kanadában a kétülési iskolapadok ismeretlenek, mindegyik gyerek külön padba ül és ez a körülmény nagyon üdvös hatással van a tanulók fegyelmére. Hasonlóképpen előmozdítja a gyermekek fegyelmét a tantermek kitűnő ventilációja is. Telen a tantermek ablakai állandóan be vannak csukva és a levegő mégis tiszta és egyenletes hőmérsékletű. A tisztított és megfelelő készülékkel felmelegített levegő a mennyezet mellett alkalmazott szellőztetőn szűrődik be. A szellőztető szabályos működését egy csomó papírszallag jelzi, amelyek ilyen esetben vízszintesen lebegnek. A romlott levegő viszont a padló közelében elhelyezett rostélyon áramlik ki. Ellenőrzésül itt egy papírlap szolgál, amely a készülék szabályos működése esetén szorosán odatapad a drótháléhoz. Tantermek, folyosók, lépcsőházak, fürdőszobák mind egyenletesen vannak temperálva. A gyermekek tehát az iskolában fizikailag jól érzik magukat, ami egyértelmű azzal, hogy

szellemileg is jól dolgoznak, figyelmük éber, nem nyugtalankodnak és a tanítót nem zavarja tanítás közben, a meghülés következményeként, az örökös köhögés, krákogás és tüsszentés. (The Schoolmaster).

Schichtancz Mária koloraturénekesnő, **Schichtancz Árminnak**, Egyesületünk elnökének leánya, decemben 10-én tartja hangversenyét a fővárosi Vigadó nagytermében. A fiatal művésznő Bécsben kitűnő mesterek vezetése alatt végezte tanulmányai és bemutatkozását jogos, nagy érdeklődés előzi meg. Jegyek a Koncert hangversenyirodájában és Egyesületünk irodájában (VII., Sip-utca 12.) kaphatók.

A tanítás nyilvánossága. A thüringiai iskolatörvény szerint „a szülőknek megengedtetik, hogy az iskola munkájába bepillantást nyerjenek.” Hasonló rendelkezéssel a háboru óta más német államokban is találkozunk. A gyakorlatban ez a dolog úgy alakult, hogy a szülők szövetségének kiküldöttei a tantestülettel egyetértésben — bizonyos pedagógiai szempontok figyelembevételével — kijelölik azokat a napokat, amelyeken a szülők a tanítással jelen lehetnek. A törvényes rendelkezések — mint az eredmény mutatja — nem érték el céljukat: a szülők közül csak kevesen éltek az engedéllyel. Bár valószínűleg nem annyira az érdeklődés hiánya tartotta őket távol, mint inkább rendes elfoglaltságuk, mert a kijelölt napok természetesen köznapok voltak. A német iskolák ú. n. *husvéti examenjein* a szülők már régtől fogva jelen lehetnek, de ezek az examenek *Schauprüfung*-ok voltak csupán, amelyeknek sikerét a tanító előre biztosította. Nem sokkal többet jelentettek azok a nyilvános tanítások sem amelyeket — mint említettük — Németország újabban léptetett életbe. A tanító a szülők jelenlétében rendszerint azt akarta megmutatni, hogy mit tanultak nála a gyermekek. Csak ritkán történt meg, hogy a tanító ilyenkor is rendes tanítási munkáját végezte. A szülők a kitűzött nyilvános tanítási órára bizonyos felcsigázott várakozással mentek el és nem csoda, ha a tanító e várakozást kész eredmények hatásos bemutatásával igyekezett kielégíteni. Szóval a szülők most sem nyernek hű és megbízható képet a tanító munkájáról, pedig a törvény nyilvánvalóan ezt célozta. (Neue Bahnen.)

A büntető törvénykönyv a hitoktatásban. A hamburgi „Israeitisches Familienblatt“ f. é. 36 számának tan- és nevelésügyi melléklete „Verinnerlichung des Religionsunterrichts“ címmel elvi jelentőségű cikket közöl *Liebermensch* Sámuel mannheimi hitoktató tollából.

A hitoktatás terjedelméről és lényegéről való különböző felfogásokat — írja — érdekesen világítja meg a braunschweigi népművelődési miniszternek f. é. január 15-én kibocsátott rendelete. Azt kívánja a miniszter, hogy egyes tantárgyaknak, köztük a hitoktatásnak tantervébe a büntető-, valamint a polgári törvénykönyv fontosabb rendelkezései felvéttessenek, megfelelő alkalommal való tanítás végett. A rendelet fel is sorolja a büntető törvénykönyv ama paragrafusait, valamint a birodalmi alkotmány ama cikkelyeit, melyeket a katekizmustanítás keretébe felvételni akar, majd az anyag kezelése módjára nézve tesz a miniszter néhány figyelemre méltó megjegyzést. Voltaképen e megjegyzések kedvéért hívja fel cikkíró a kollegák figyelmét az ügyre. A rendelet ezen része így szól: „A feladat megoldása bizonyos tapintatossági érzéket feltételez a tanító részéről, nehogy az erkölcsi parancsolatok bensősége (vagy bensővé való tétele: „Verinnerlichung“) kárt szenvedjen. De ha már ebből a szempontból az anyagnak a hitoktatás keretében való tárgyalása ellen komoly aggályok merülnek fel, annak bizonyára semmi sem áll útjában, hogy a profán és polgári jogi oktatás a többi fentnevezett tantárgyak (a német és az idegen nyelvek, továbbá a történelem) keretében helyet foglaljon.“

Oly felfogással állunk itt szemben — mondja cikkíró — amelyet mi a mi zsidó álláspontunkból meg nem érthetünk. Ez a felfogás csak akkor magyarázható meg, ha tekintetbe vesszük, hogy a keresztény vallásban általában hogyan értékeli azt, ami „törvény.“ A zsidó hitoktató nem szoritkozik a tórának és a bibliának általános erkölcsi követelményeire; nem is szoritkozhatik, mert a tórában tisztán erkölcsi törvények és olyanok, aminek a büntető törvénykönyvben foglaltatnak, egy kalap alatt említetnek. Nem érthető tehát, hogy pl. a „Ne lopj!“ — tárgyalása miért történjék csak nagy általánosságban és hogy miért riadna vissza a vallásoktatás attól, hogy ilyen alkalommal a Btk. idevágó paragrafusait idézze.

„Mi zsidó tanítók — jelenti ki végül cikkíró — úgy látjuk, hogy a Btk. rendelkezéseinek belevonása ép oly kevésbé árt az erkölcsi parancsolatok bensősítésének, amely kevésbé ártott eddig a szóbeli tan ép annyira komplikált paragrafusainak a belevonása.“

Köszönettel tartozunk cikkírónak, hogy a dolgot szőnyegre hozta, jóllehet nem osztjuk mindenben nézeteit. A rendelet ugy-e bár a katekizmusoktatásba utalja a büntető törvénykönyvi tételre. Miért épen oda? Mert a katekizmus is foglalkozik törvényekkel, még pedig a tizparancsolattal, melynek büntető törvényi jelleget kölcsönöz az, hogy benne szankciók is vannak és a melyhez ez okból a Btk. tételei hozzákapcsolhatók. Ha az iménti koncepció helyes, lehetetlen azt állítani, hogy idegenkednek attól ami „törvény“. De ez állítás a történelemnek is ellentmond. A mi, megbízható forrásból eredő információnk szerint „a kereszténység örökségképen átvevte azt a tanítást, hogy van írott isteni törvénykönyv, amelyet az „igaz“ Izrael ismert el olyannak“. (*Encyclopaedia Britannica* 9. kiadás, VIII. „Ethics“ c. cikk). Sőt a kereszténységben az a felfogás uralkodik, „hogy hallgatólagosan az életben előforduló minden alkalomra isteni parancsolatok adtak, amelyeket az egyes adott esetekben úgy kell nyilvánvalókká tenni, hogy a szentírásból vett általános szabályokat magyarázzák és alkalmazzák és analogia útján spirituális példákba következnek. Ez a törvényfejtő módszer, természetesen, leszarmazottja a zsidó teokráciának, melynek a kereszténység általánosított alakja. (Enc. Br. fentidézett helyen.)

Fentieket azért mondtam el, hogy megerősíteném cikkíró azon véleményét, mintha a miniszter a „törvénynek“ a hittani oktatásba való felvételétől riadt volna vissza.

Nem a törvénytől félt, hanem, minthogy a kereszténység a maga törvényeit mind — a hogy fent láttuk — isteni eredetűeknek tekinti, belátta a miniszter, hogy azok a büntetőtörvénykönyvi, nem szent forrásból való törvényekkel egy kalap alatt nem tárgyalhatók.

Kár, hogy cikkíró ezt a zsidó vallásoktatás szempontjából nem látta be és hogy e miatt a minisztert meghívja a zsidó iskolába direktivákat adni a hittani tananyagra nézve; holott a miniszter általában nem is gondolt a zsidó iskolára, szólna katekizmusról, ami nálunk nincs. *Bartók Jakab.*

Tanítóválasztás. F. hó 1-én iktatta be új állásába a győri izr. hitközség iskolaszéke a VI. tanítói állásra megválasztott *Bokor Ernő* volt albertirsai tanítót, aki ez alkalommal fogadalmat tett, hogy továbbra is hű harcosa lesz a magyar-zsidó kulturának.

40 éves tanítói jubileum. Negyven évnek érdemekben gazdag kulturmunkáját ünnepelte a győri izr. hitközség előjárósága, iskolaszéke és tanítótestülete, f. évi november hó 1-én *Biróné Singer Fanny* c. igazgató-tanítónő jubileumán. Az ünnepen a hitközség, a tanítványok és az egész győri zsidó társadalom mély hálájának, szeretetének és elismerésének dr. *Kallós Henrik* iskolaszéki elnök, *Adler Károly* hitközségi elnök, dr. *Schwarz Mór* főrabbi és *Breuer Gyula* iskolaigazgató adtak szép beszédekben kifejezést. Keresetlen szavakkal köszönte meg a jubiláns a meglehangú üdvözléseket és a hitközség háláját szimbolizáló értékes ajándékot.

Palágyi Lajos Breviárium. Értesítünk legutóbbi számához gyűjtőiveket melléeltünk és felkértük tisztelt tagtársainkat, hogy a Palágyi Lajos jubileuma alkalmából megjelenő Breviáriumra, amely a költő java termését fogja tartalmazni, előfizetők gyűjteni sziveskedjenek. Kivánatos volna, hogy tagtársaink az előfizetők gyűjtésében mentől nagyobb eredményt érjenek el és ezzel is emeljék a jubileum sikerét. A jubileumi bizottság ezúton kéri tagtársainkat, hogy a gyűjtőiveket és a befolyt előfizetési díjakat, 20% levonásával, a bizottság pénztárosához, Fejér Gyulához (Budapest, VIII., József-körut 22—24.) legkésőbb december 15-éig eljuttatni sziveskedjék.

I. Táblázat a státusrendezés s

E táblázat egyenlő érvényű állami

Tanító (tanítónő), kisebbsképesítésű gazdaság

szolgálati évei	az 1925. év június havában			az 1925. évi június havi beosztás szerint				a 7000/M.	
	milyen fizetési osztály melyik fokozatába tartozott	mennyi havi fizetést kapott a 15%-os előleggel együtt	mennyi havi fizetés illetné az »A« csoportban	mennyi havi fizetést kapna a »B« csoportban	t ö b b l e t		melyik fizetési osztály mely fokozatába lett visszavetve	osztály	fokozat
					az »A« csoportban	a »B« csoportban			
	p a p i r k o r o n a			p a p i r k o r o n a				h a v i	
osztály	fokozat	papirkorona	p a p i r k o r o n a				osztály	fokozat	
1—3	XI.	3.	1,447.000	1,550.000	1,460.000	103.000	13.000	XI.	3.
4—5	XI.	2.	1,539.000	1,650.000	1,540.000	111.000	1.000	XI.	2.
6	X.	3.	1,681.000	1,850.000	1,750.000	169.000	69.000	XI.	1.
7—8	X.	3.	1,681.000	1,850.000	1,750.000	169.000	69.000	X.	3.
9	X.	2.	1,760.000	1,950.000	1,800.000	190.000	40.000	X.	3.
10—11	X.	2.	1,760.000	1,950.000	1,800.000	190.000	40.000	X.	2.
12	X.	1.	1,857.000	2,050.000	1,870.000	193.000	13.000	X.	2.
13—15	IX.	3.	1,955.000	2,160.000	2,050.000	205.000	95.000	X.	1.
16—18	IX.	2.	2,150.000	2,350.000	2,170.000	200.000	20.000	IX.	3.
19—21	IX.	1.	2,346.000	2,550.000	2,370.000	204.000	24.000	IX.	2.
22—24	VIII.	3.	2,542.000	2,850.000	2,560.000	308.000	18.000	IX.	1.
25—27	VIII.	2.	2,737.000	3,050.000	2,760.000	313.000	23.000	VIII.	3.
28—30	VIII.	1.	2,932.000	3,250.000	2,960.000	318.000	28.000	VIII.	2.
31-től	VIII.	1.	2,932.000	3,250.000	2,960.000	318.000	28.000	VIII.	1.

A 6, 13—15 évi szolgálattal bíró tanítók fizetésbelileg a »B« csoporttal azonos
A 16—24 évi szolgálattal bíró tanítók fizetésbelileg a »B« csoportnál rosszabb
Ez évfolyambeli tanítók (16-24) képezik a státus zömét, vagyis 60%-ot, s olyan időben éri őket ez

érelmeinek szemléltetésére.

és nem állami tanítóra egyaránt.

i szaktanító (szaktanítónő)						J E G Y Z E T
E. rendelettel	a júniusi fizetéshez képest mennyi az emelkedés	a június havi állapothoz mérten a 7000/M. E. számú rendelet mely viszonyba hozta a tanítót a vele egyenlő képesítésű tisztviselővel				
a 3 évi visszavetés folytán 1925. évi július 1-től fizetése mennyi lesz havonta		az »A« csoportbelivel		a »B« csoportbelivel		
		s z e m b e n				
		többet	kevesebbet	többet	kevesebbet	
		k a p h a v o n t a				
papirkorona	papirkorona	p a p i r k o r o n a				
1,550.000	103.000	—	—	—	—	Egyenlő az »A« csoportbeli tisztviselővel
1,650.000	111.000	—	—	—	—	Egyenlő a »B« csoportbeli tisztviselővel
1,750.000	69.000	—	100.000	—	—	Egyenlő az »A« csoportbeli tisztviselővel
1,850.000	169.000	—	—	—	—	Egyenlő a »B« csoportbeli tisztviselővel
1,850.000	90.000	—	100.000	50.000	—	Egyenlő az »A« csoportbeli tisztviselővel
1,950.000	190.000	—	—	—	—	Egyenlő a »B« csoportbeli tisztviselővel
1,950.000	93.000	—	100.000	80.000	—	Egyenlő az »A« csoportbeli tisztviselővel
2,050.000	95.000	—	110.000	—	—	Egyenlő a »B« csoportbeli tisztviselővel
2,160.000	10.000	—	190.000	—	10.000	Roszbab a »B« csoportbeli tisztviselőnél
2,350.000	4.000	—	200.000	—	20.000	»
2,550.000	8.000	—	300.000	—	10.000	»
2,850.000	113.000	—	200.000	90.000	—	Egyenlő az »A« csoportbeli tisztviselővel
3,050.000	118.000	—	200.000	90.000	—	Egyenlő az »A« csoportbeli tisztviselővel
3,250.000	318.000	—	—	—	—	Egyenlő az »A« csoportbeli tisztviselővel

elbánásban részesültek.

elbánásban részesültek.

a lefokozás, amikor a családfenntartó gondok a legsúlyosabbak.

II. Táblázat a státusrenc

E táblázat egyenlő érvényű

Ó v ó

szolgálati évei	az 1925. év június havában			az 1925. évi júniusi beosztás szerint			
	milyen fize- tési osztály melyik fokozatába tartozott		mennyi havi fizetést kapott a 15%-os elő- leggel együtt	mennyi havi fizetés illetné az »A« csoportban	mennyi havi fizetés járna a »B« csoportban	a júniusi állapothoz képest az emelkedés	
						az »A« csoportnál	a »B« csoportnál
	osztály	fokozat	papirkorona	p a p i r k o r o n a			
						h a v i	
1—4	XI.	3.	1,447.000	1,550.000	1,460.000	103.000	1.000
4—5	XI.	2.	1,539.000	1,650.000	1,540.000	111.000	1.000
6	X.	3.	1,681.000	1,850.000	1,750.000	169.000	69.000
7—8	X.	3.	1,681.000	1,850.000	1,750.000	169.000	69.000
9—11	X.	2.	1,760.000	1,950.000	1,800.000	190.000	40.000
12—14	X.	1.	1,857.000	2,050.000	1,870.000	193.000	13.000
15—17	IX.	3.	1,955.000	2,160.000	2,050.000	205.000	95.000
18—20	IX.	2.	2,150.000	2,350.000	2,170.000	200.000	20.000
21—23	IX.	1.	2,346.000	2,550.000	2,370.000	204.000	24.000
24 évtől	IX.	1.	2,346.000	2,550.000	2,370.000	204.000	24.000

Roszbabb, vagyis »B« listaszerű elbánásban részesül az ó

zés sérelmeinek szemléltetésére.

lami és nem állami óvónőre egyaránt.

7000/M E. rendelettel			a júniusi fizetésnél mennyivel kap havonta		a június havi állapothoz illő és a 7000 M. E. rendelettel történt 3 évi visszavetés összehasonlításával havonta				J E G Y Z E T
mely fizetési osztály mely fokozatába lett visszavetve		a 3 évi visszavetés folytán 1925. évi július 1-től havi fizetésül kap			az »A« csoportéhoz viszonyítva	a »B« csoporttal összehasonlítva			
			többet	kevesebbet	k a p				
osztály	fokozat	papirkorona	papirkorona		többet	kevesebbet	többet	kevesebbet	
					p a p i r k o r o n a				
KI.	3.	1,550.000	103.000	—	—	—	—	—	Egyenlő az elbánás az »A« csoportbeli tisztviselőével
KI.	2.	1,650.000	111.000	—	—	—	—	—	
KI.	2.	1,650.000	—	31.000	—	200.000	—	100.000	Roszbabb a »B« csoportbeli tisztviselőénél
KI.	1.	1,750.000	69.000	—	—	10.000	—	—	Egyenlő a »B« csoportbeli tisztviselőével
X.	3.	1,850.000	90.000	—	—	100.000	50.000	—	
X.	2.	1,950.000	93.000	—	—	100.000	80.000	—	
X.	1.	2,050.000	95.000	—	—	110.000	—	—	Egyenlő a »B« csoportbeli tisztviselőével
X.	3.	2,160.000	10.000	—	—	190.000	—	10.000	Roszbabb a »B« csoportbeli tisztviselőénél
X.	2.	2,350.000	4.000	—	—	200.000	—	20.000	»
X.	1.	2,550.000	204.000	—	—	—	—	—	Egyenlő az »A« csoportbeli tisztviselőével

ői státus 65%-a.